

DE PROOSDIJKOERIER

maart 2007 jaargang 23 nummer 1

oud en nieuw in één beeld

Colofon

'De Proosdijkoerier' is een kwartaaluitgave van de Historische Vereniging 'De Proosdijlanden' geregistreerd onder ISSN 1388-7165

Redactie:

Joop Frankenhuizen (eindredacteur)
Jan Rouwenhorst
Fred de Wit

Redactieadres:

J.A. Frankenhuizen, Trilgras 16,
3648JD Wilnis. Tel: 0297-282938
e-mail: jfrankenhuizen@hetnet.nl

Bestuur:

Mr. J.C. van Loo, voorzitter,
Tel: 0297-288009

Dhr. P.A. van Golen, secretaris,
Herenweg 23, 3645DE Vinkeveen.
Tel: 0297-261672

Penningmeester vacant

Mw. B. van Tol-Burgers,
2^e penningmeester en gencalogie
Tel: 0297-284213

Dhr. A. Hagen, bibliotheek, documentatie
en internet. Tel: 0297-287550

Mr. A. G. van Solinge, cultuur- en
rechtsgeschiedenis en publicaties
Tel. 0297-289126

E. Swaab, public relations
Tel: 0297-287469

Mw. W. Dijkshoorn, archeologie,
monumenten, excursies en lezingen
Tel: 0297-285373

Ledenadministratie

L.M. Remmelenkamp, Rozenobel 27,
3641NJ Mijdrecht
Tel. 0297-286170

Postadres vereniging:

Postbus 65, 3648ZII Wilnis

Bankrekening nummer 3696 18505

Website: www.histver-pl.nl

E-mailadres: info@histver-pl.nl

Lidmaatschap:

Lid worden kan door aanmelding bij de ledenadministratie op bovenstaand adres.

Contributie € 15,00 per jaar

Losse nummers € 4,50

Oplage: ca 1200

Opmaak verzorgd door de eindredacteur.
Drukkerij: Drukkerij Avanti Wilnis

Bij de voorplaat

Dorpstraat 23 te Mijdrecht. Een nationaal monument met drie sterren. Dat wil zeggen monumentaal en zeer waardevol. Het pand kent een enerverende geschiedenis. Een artikel in deze uitgave vertelt een deel ervan. Wanneer het pand gebouwd is, is ondanks veel onderzoek, niet exact vast te stellen. Het moet volgens oudheidkundigen ergens begin achttiende eeuw geweest zijn. In die tijd is Nederland nog een republiek. Mijdrecht valt dan nog onder de Proosdij van St Jan te Utrecht, zij het dat de katholieke proosten na de reformatie zijn vervangen door protestante proosten. In het notulenboek van de decan van de kerke St Jans is uit die tijd een "Lijste der Heeren Proosten van 't kapittel van St. Jan" opgenomen. Daarin lezen we (citaat!) dat Bucho van Montzima proost was tussen 1562 en 1594. In 1596 wordt hij opgevolgd door Jonkheer Johan van Renesse van de Aa junior. Daarna volgen Jhr. Johan Aalbert, Graaf van Solms, Jhr. Hendrik Trajectinus, ook graaf van Solms. Dan volgt Cornelis Beernick. Hij overlijdt op 29 oktober 1727 waarna de proosdij voor de tweede maal door de Staten van Utrecht wordt verkocht. Dit keer aan Mr. Anthonie Pieter van Dishoek. Het pand Dorpsstraat 23 moet dus gebouwd zijn of onder Cornelis Beernick of onder A.P. van Dishoek. Omdat Cornelis Beernick in Mijdrecht is overleden en begraven, wordt vermoed dat hij ook door ook heeft gewoond.

Inleveren kopij voor het juninummer 2007 uiterlijk op 12 mei 2007 en dan graag in platte tekst. Dat wil zeggen: Zonder opmaak en plaatjes apart!

Doelstelling van de vereniging

De vereniging stelt zich tot doel belangstelling te wekken voor de geschiedenis van De Ronde Venen en een stimulerend aandeel te leveren in de ontwikkeling van de regionale en plaatselijke geschiedenis in de ruimste zin

Van de voorzitter

Tot de geschiedenis van De Ronde Venen behoort ook de geschiedenis van de polder Groot Mijdrecht. De polder Groot Mijdrecht ligt thans vier meter lager dan de Vinkeveense Plassen. Door de uitvinding van de stoommachines konden de plassen droog gemalen worden, waardoor deze polder kon ontstaan. De daardoor gecreëerde hoogteverschillen hebben tot gevolg dat er een intensief waterbeheer noodzakelijk is. De diepe polder zou weer onder water lopen als het water niet continu zou worden weggepompt. In het gebied Groot Mijdrecht noord-west begint de waterproblematiek volgens de deskundigen een ernstige zaak te worden, waardoor de bewoners van dit gebied en de gevestigde bedrijven zich grote zorgen maken omtrent de toekomst.

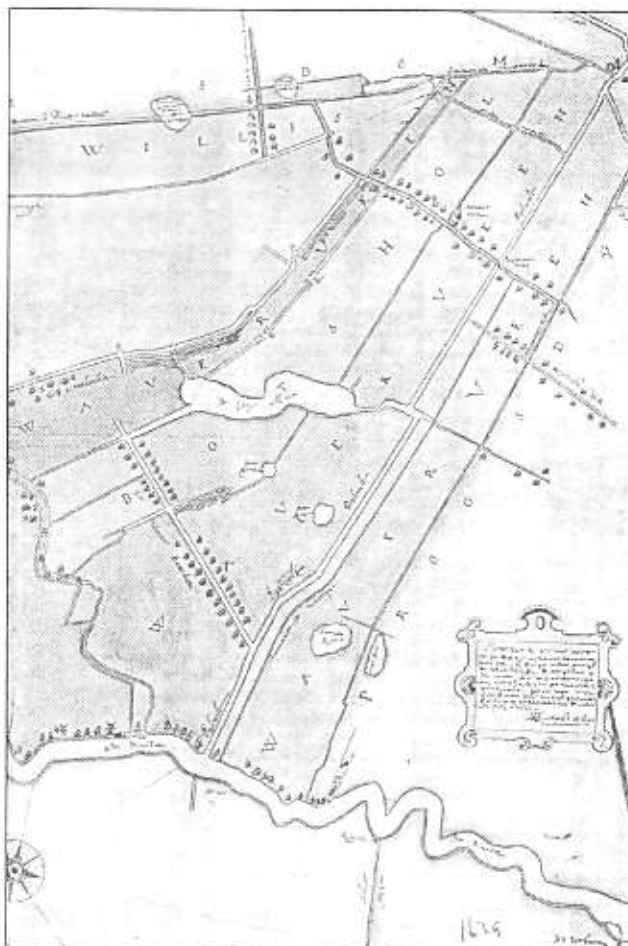
In de Romeinse tijd is de bewoning van de randgebieden van het veen in dit gebied ontstaan. Rond de Middeleeuwen werd gestart met de ontginning van het veen. De eerste concessie door de bisschop van Utrecht dateert al van 1085. In feite is dat ook het moment waarop de bodemstijging door de veenvorming verandert in bodemdaling.

Naast de ontginning voor de landbouw start ook de turfwinning in dit gebied. Vanaf ca 1750 ontstaan, door de inmiddels grootschalige turfwinning, op den duur de grote plassen, de Vinkeveense Plassen overigens als laatste. De veenplassen bij Waverveen groeien uit tot een grote plas tot in 1874 werd gestart met het leegmalen van de polder Groot Mijdrecht. Indien er geen andere oplossing wordt bedacht zou het kunnen gebeuren dat de situatie van 1874 voordat met het leegmalen werd begonnen, weer terugkomt.

Historisch gezien is dat een ontwikkeling die het bestuur van onze vereniging met grote zorg vervult. Ook maken wij ons natuurlijk zorgen omtrent de toekomst van de bewoners en de bedrijven in dit gebied. Voor de historische vereniging is een periode begonnen waarbij wij de ontwikkelingen nauwlettend zullen volgen, gelet op het feit dat dit gebied historisch van groot belang is.

Ik zie u graag weer bij de activiteiten en de vergaderingen van de vereniging en natuurlijk bij de 'Brandweertentoonstelling, De Ronde Venen van Toen naar Nu', waaraan door Ed Swaab en Nico van Eijk met een enthousiast team van vrijwilligers gewerkt wordt.

Mr Jan C.K. van Loo, Voorzitter

Deel van de polder Groot Mijdrecht Noord anno 1629. Slechts drie meertjes! Het grote afgraven moet nog beginnen. Let op de noord-zuid oriëntatie. De Amstel staat onderin getekend.

Inhoudsopgave

3. Van de voorzitter
4. Vinkeveen anno 1906 (deel3)
11. De lijdensweg van een nationaal monument
20. Hoe het verkeer zich in DRV ontwikkelde
27. Rondom de Vinkeveense kansel
28. De drooglegging van de polder Veldzijde
31. Van het bestuur
- 31 Nieuwe leden

Vinkeveen anno 1906 (3)

door Fons Compier

In de derde en laatste aflevering komt het Gemeentebestuur aan bod: Het college van B&W, de gemeenteraad, de vergaderingen, de agendapunten, de notulen en zelfs de inkt waarmee deze geschreven werd.

Maar eerst de beantwoording van een tweetal vragen naar aanleiding van deel 2 van *Vinkeveen anno 1906*.

Vraag 1. Door meerdere lezers werd ik er op gewezen, dat er niet alleen bij de agrariërs in Groot-Mijdrecht sprake was van 'kommer en kwel'; ook bij de agrarische bedrijven in de gelijktijdig drooggevalen Legmeer zou er van meet af aan sprake zijn geweest van crisis-situaties.

Inderdaad zijn er overeenkomsten tussen Groot - Mijdrecht (1878), de Noorder Legmeer (1877) en de Zuider Legmeer (1883). Die Legmeer-problemen hielden beslist geen verband met de kwaliteit van de akkergrond, zoals in Groot Mijdrecht (te zilt en ingeklonken) en met uitzonderlijk hoge polderlasten. De Legmeer-misère had daarentegen alles van doen met de *Landbouwcrisis van 1880*. Over dit buitengewoon belangrijke historische feit in het kort het volgende.

In 1865 kwam er een eind aan de Amerikaanse burgeroorlog en in de jaren daarna wist deze natie zich krachtig van de gevolgen te herstellen. Er ontstond o.a. een structureel graanoverschot. Door onder meer de intrede op grote schaal van het stoomschip was het rond 1880 ook mogelijk geworden de overschotten naar Europa te vervoeren. Landen zoals Frankrijk en Duitsland reageerden met invoerrechten, maar Nederland, als handelsland, deed daar niet aan mee. Bovendien leidde de goedkope import tot een aanzienlijke daling van de voedselprijzen, waardoor de positie van de snel groeiende arbeidersklasse er minder slecht op werd. Maar voor de beginnende agrarische ondernemers in de Legmeer pakte deze ontwikkeling rond 1880 natuurlijk rampzalig uit.

Het voert in het kader van 'Vinkeveen 1906' te ver om daar nu nader op in te gaan, maar ik ben er van overtuigd, dat het rond 1906 met de landbouw in de Legmeer redelijk tot goed ging. Dit in tegenstelling tot in de bijna naburige polder Groot- Mijdrecht: het verschil werd toch echt wel bepaald door de slechte grond en de extreem hoge polderlasten in Waverveen e.o.

Vraag 2. In de vorige aflevering werd gewag gemaakt van de teelt van *koolzaad* en dat leidde tot vragen, bijv. of dit de plant e.q. het gewas is, dat in

april/mei in bermen in (gele) bloei staat en tegenwoordig in het nieuws is als grondstof voor de zogenaamde 'biodiesel'.

Inderdaad wordt dit gewas in het algemeen met 'koolzaad' aangeduid en daar zal deze alinea beslist geen verandering in brengen. Maar het is een foutieve benaming: het gaat in 'onze' bermen namelijk om *raapzaad*, een inheemse wilde plant, die echter ook wel in Duitsland ('rübsamen') en Frankrijk gekweekt wordt. Voor zover ik weet vindt er in Nederland geen raapzaadteelt plaats. Maar ook de teelt van koolzaad - voor biodiesel - stelt in ons land vooralsnog weinig voor, omdat het gewas minder dan tarwe en snijmaïs oplevert.

Het Gemeentebestuur anno 1906.

Dit bestuur bestond op de eerste plaats uit Jhr. A.E.J. Grotenhuis van Onstein, burgemeester sinds 9 oktober 1897. In ons jaar 1906 maakte hij dus inmiddels negen jaar deel uit van het gemeentebestuur, een relatief korte periode vergeleken met de 25 jaar, die eerste wethouder Th. Bos en het raadslid F. Bus per 1 augustus 1906 bereikten. Maar uiteindelijk zou 'de Jonkheer' eveneens heel wat bestuursjaren weten te vergaren: hij zou pas eind augustus 1926 de ambtsketen aan K.L.J. Wouters overdragen, na bijna 29 jaar burgemeester te zijn geweest.

Veelzeggend is de vermelding van het jaar van aftreden in het overzicht op de volgende pagina. De Gemeenteraad werd in 1906 nog niet in zijn geheel voor een periode van een aantal jaren gekozen. In plaats daarvan werden er op individuele basis raadsleden gekozen voor een periode van vijf jaar. Wat dat betreft is de verkiezing voor de gemeenteraad van 100 jaar geleden vergelijkbaar met die bij verenigingen van nu, waarbij de bestuursleden voor een periode van meestal drie jaar gekozen worden en beurtelings periodiek aftredend zijn. Het woord 'individueel' werd zojuist opzettelijk gebruikt: de raadsleden vertegenwoordigden in 1906 geen politieke partij in de gemeenteraad en er was toen derhalve evenmin sprake van fracties en fractievoorzitters. Over de wijze van verkiezing de volgende illustratie.

Vinkeveen & Waverveen kende begin vorige eeuw een aantal kiesdistricten. Toen het raadslid J.H. Vosseberg eind 1905 overleed, moest zijn kiesdistrict a.h.w. een nieuw raadslid opleveren. Tot

HOOFDSTUK III
GEMEENTEBESTUUR
PERSONEEL.

a. Het personeel van den Raad bestaat uit: (*)	Jaar van aftroding:
<i>D. van der Hill</i>	1907
<i>P. van Schelphoengen</i>	1907
<i>H. J. J. J.</i>	1907
<i>P. L. J. J.</i>	1909
<i>J. van Kesteren</i>	1909
<i>F. J. J. J.</i>	1909
<i>A. J. J. J.</i>	1909
<i>J. J. J. J.</i>	1911
<i>H. J. J. J.</i>	1911
<i>M. J. J. J.</i>	1911
<i>J. H. J. J.</i>	1911
b. Dat van Burgemeester en Wethouders: (vijfjaarig 1906, 1911 enz.)	
<i>Mr. A. J. J. J.</i>	1909
<i>P. L. J. J.</i>	1908
<i>P. van Schelphoengen</i>	1911
Wordende door den Burgemeester genoten: eene jaarwedde van . . . 1 1000	
en door elken Wethouder als zoodanig . . . . . x 50	

een daadwerkelijke stembusgang kwam het evenwel niet: er diende zich slechts één kandidaat aan, namelijk H.H. Pohl, die dan ook begin 1906 bij enkele kandidaatsstelling voor de periode van vijf jaar tot raadslid werd 'gekozen'. Trouwens, de meeste raadsleden uit 1906 waren op deze weinig enerverende manier in de gemeenteraad terecht gekomen. Door de hantering van de kiesdistricten (meerderheidsstelsel) was er geen sprake van 'evenredige vertegenwoordiging' en dat had tot een gemeenteraad met louter rooms katholieke leden kunnen leiden. Immers, ruim tweederde deel van de bevolking behoorde tot de rooms katholieke geloofsrichting en bovendien met een zodanige geografische spreiding, dat zij in alle kiesdistricten, m.u.v. Waverveen, in de meerderheid waren. Echter, lang niet iedereen bezat in 1906 het kiesrecht. Daarvoor moest je toentertijd een minimaal 25-jarige man zijn, met bovendien een zodanige welstand, dat je aan belasting betalen toekwam. Naar verhouding veel inwoners van rooms katholieke origine konden 100 jaar geleden niet aan dit criterium voldoen, met als uiteindelijk resultaat dat het protestants-christelijke volksdeel toch met een drietal leden in de raad vertegenwoordigd was. Met een combinatie van deducties en veronderstellingen ben ik tot de voorzichtige conclusie gekomen, dat 100 jaar geleden slechts 40% van de mannen van 25 jaar en ouder in Vinkeveen & Waverveen kiesrecht had: nog geen 15% van de totale bevolking.

Het College van B&W.

De notulen van de vergaderingen van B&W én van de gemeenteraad over een reeks van jaren geven de indruk van een competent, te zuinig en vooral homogeen trio, met niet zozeer de burgemeester, maar eerste wethouder koopman T.L. Bos (1844-1912) als dominante figuur. Ook de andere wethouder, winkelier T. Van Scheppingen (1845-1912) komt uit de notulen over een reeks van jaren naar voren als een degelijk bestuurder, die goed wist hoe het er in Vinkeveen aan toging. Evenals zijn collega Bos wist hij de overige gemeenteraadsleden vrijwel altijd voor zijn plannen en voorgenomen maatregelen te winnen, de burgemeester had daar soms meer moeite en minder succes mee. Het college koos voor een gedegen voorbereiding van de gemeenteraadsvergaderingen. In 1906 vonden maar liefst 33 B&W vergaderingen plaats. Alle (drie) leden van het college stonden dicht bij de bevolking: ook 'de jonkheer'. Het was normaal om de burgemeester ergens over 'aan te schieten'. Zelf was de burgemeester evenzeer bedreven in het aanschieten, in dit geval van zijn medeburgers: menigeen werd op het gemeentehuis uitgenodigd dan wel ontboden. Bij laatstvermelde invitatievorm liep de gast grote kans de mantel uitgeveegd te worden. Zo niet de Waverveense landbouwer P. Mantel die in 1906 met de burgemeester contact opnam over grote problemen op de openbare lagere school (O.L.S) te Waverveen. (voor details hierover zie eind van dit artikel)

Control-freak Bos

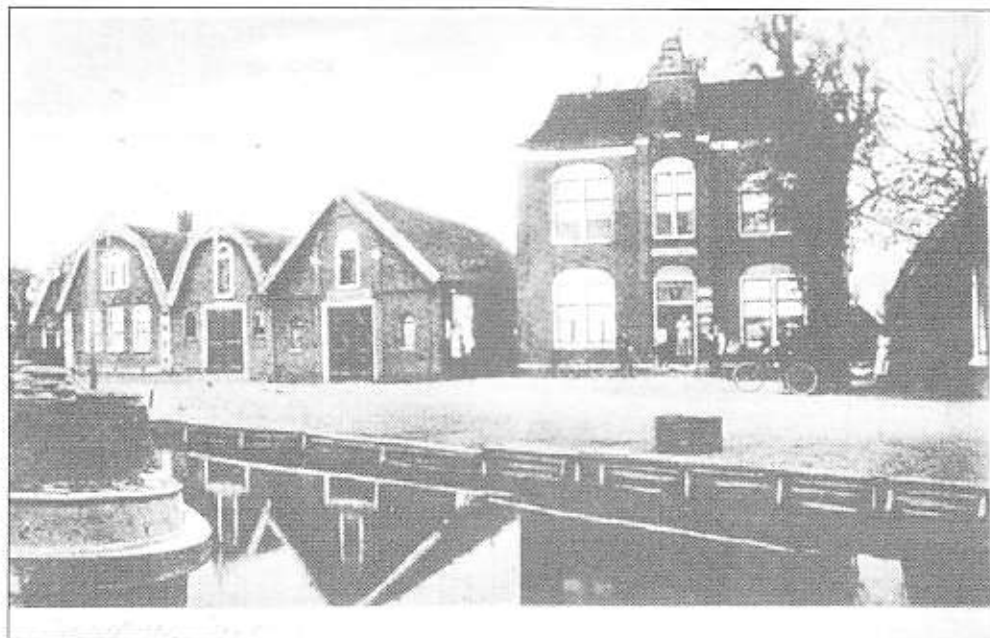
T.L. Bos, van beroep koopman, was sinds september 1881 raadslid en vanaf september 1895 wethouder. In ieder geval in 1906 trad hij ook op als waarnemend burgemeester. Deze kwalificatie was in 1906 nog niet in gebruik, anders zou deze wethouder destijds als 'control freak' zijn bestempeld. Hij wist altijd van alles, niets ontging hem en hij stelde, net als zijn collega Van Scheppingen, geen vanzelfsprekend vertrouwen in het functioneren van allerhande lieden in gemeentedienst, zoals de gemeentesecretaris, veldwachter, nachtwachten en dorpslantaarnaanstekers. Voor vrijwel iedereen op en rond het Gemeentehuis vormde T. Bos als het ware 'een stok achter de deur', zelfs voor de burgemeester. Beide wethouders zouden in het najaar van 1912 komen te overlijden en in 1913 vonden er twee opmerkelijke incidenten plaats: de gemeentesecretaris bleek bij de betaling van een factuur gefraudeerd te hebben en de burgemeester had zich samen met de rijksveldwachter schuldig gemaakt aan, op zijn zachtst gezegd, onacceptabel gedrag ten opzichte van een veehouder uit Waverveen. Het valt natuurlijk nooit te bewijzen, dat deze ernstige voorvallen niet zouden zijn gebeurd met 'control freak' Bos nog op de achtergrond. Uit de notulen vanaf 1913 blijkt echter wel, dat de burgemeester, na het overlijden in 1912 van de wethouders Bos en Van Scheppingen, het in de gemeenteraad een stuk moeilijker heeft gekregen.

Uiteraard is er terughoudendheid geboden bij het trekken van conclusies, als dat louter kan plaatsvinden aan de hand van de notulen van de raadsvergaderingen e.d. over overigens een groot aantal jaren. Maar op basis daarvan kan ik me niet

aan de indruk onttrekken dat burgemeester Jhr. A.E.J. van Grotenhuis van Onstein geen al te krachtige persoonlijkheid was: hij had de neiging om de kleur van zijn omgeving aan te nemen. In 1906 was dat de omgeving van Bos en Van Scheppingen: goed- geïnformeerde, oer- zuinige en besluitvaardige lieden: het optreden van de burgervader had die 'kleur' toentertijd eveneens. Maar na 1912, in een andere omgeving, was de burgemeester wel eens 'anders' bezig: een interessant onderwerp voor een volgend artikel.

De gemeenteraad in vergadering bijeen

Dat gebeurde in 1906 op 6 februari, 22 februari, 3 april, 10 mei, 13 juni, 13 juli, 1 augustus, 27 augustus, 8 oktober, 6 november, 7 november) en op 20 december. Meestal waren de vergaderingen van de gemeenteraad openbaar, maar er vonden ook wel eens besloten zittingen plaats ('geheim beraad'). Dat was bijvoorbeeld aan de orde bij de jaarlijkse bespreking en vaststelling van alle afzonderlijke aanslagen in de hoofdelijke omslag. Daar valt natuurlijk alles voor te zeggen: stelt u zich eens voor dat uw belastingaangifte in het openbaar zou worden behandeld. Er waren eigenlijk maar weinig onderwerpen die in besloten zittingen aan bod kwamen. Het bestuur van de gemeente Vinkeveen en Waverveen vormde 100 jaar geleden een opvallend open gelegenheid, voor wie de gemeenteraadsvergadering bijwoonde. Of een onderwerp 'openbaar' dan wel 'geheim' werd behandeld, werd niet door de voorzitter bepaald. In de vergadering van 8 januari 1907 stond de 'Vacature gemeente- veldwachter' op de agenda. De voorzitter vroeg of de raad dit onderwerp 'openbaar' dan wel 'geheim' behandeld wilde zien. Met zes

Raadhuis Vinkeveen rondom 1910

stemmen tegen en vijf stemmen voor werd voor 'openbaar' gekozen. Deze vacature was ontstaan door het overlijden, eind 1906, van veldwachter J. Bos. In deze openbare vergadering werd besloten om de weduwe Bos een pensioen van fl. 50,00 toe te kennen, per jaar we te verstaan. Voor een goed begrip van de tijd van 100 jaar geleden: de Raad had ook kunnen besluiten om nog minder of helemaal niets toe te kennen. Beslotenheid werd ook gehanteerd bij persoonlijke aangelegenheden zoals de 'Grint-affaire' in 1913, die gemeentesecretaris Schevers zijn baan en zijn reputatie zou kosten.

De Notulering

Tijdens de vergaderingen van de gemeenteraad waren opmerkingen in de trant van: "Voorzitter, we kregen zojuist pas de notulen!" ondenkbaar; er was immers slechts één geschreven exemplaar en dat werd ter vergadering meestal als agendapunt 2 door de gemeentesecretaris vanuit het grote notulenboek voorgelezen. In die notulen was continu plaats ingeruimd voor besluiten tot het niet-uitgeven van geld en blijkbaar was de inktpot een van de weinige zaken die aan de stelselmatige zuinigheid ontkwam. Na precies 100 jaar zien de notulen er uit alsof deze hooguit een jaar of tien geleden geschreven zouden zijn. Van al die laser- en inkjet prints van nu moeten we in 2107 nog maar zien hoe het met de conservering en leesbaarheid zal zijn gesteld. Aan de handschriften is vast te stellen dat ook de burgemeester af en toe de notulen op papier zette, maar meestal nam de gemeentesecretaris de in de kwaliteitsinkt te dopen pen ter hand.

Om iets te kunnen schrijven over "1906" is het zaak om ook de omringende jaren te bestuderen en dat viel in het tijdvak 1900-1905 niet mee. Dat waren de jaren waarin de heer W.J.J.A. Barendtszen dienst deed als gemeentesecretaris, een man met een hopeloos handschrift. Over de dienstverbanden van het gemeentepersoneel gedurende de vorige eeuw is in het streekarchief opmerkelijk veel te vinden en het 'Barendtszen' handschrift maakte mij benieuwd naar zijn sollicitatiebrief: deze ontbrak jammer genoeg, dus mag ik niet concluderen, dat hij deze niet zelf zal hebben geschreven.

Leesbaar of niet, qua taalgebruik e.d. vind ik deze notulen van prima kwaliteit, ook als er hedendaagse maatstaven worden gehanteerd: heldere, bondige en eenduidige formuleringen, waarbij een taalfout een zeldzaamheid vormde. Pas in de notulen van de vergadering van 20 december 1906 gaat het opvallend mis en worden er in één zin zelfs twee taalfouten gescoord:

"De agenda afgehandeld zijnde vraagt de voorzitter of nog iemand der heeren het woord verlangd, waarop de heer Bus zegt vernomen te hebben dat de lantaarns zeer slecht branden, wat ook de heer Kok bevestigt".

Naar ik vrees zal zelfs menig Proosdijkoerier-lezer zich afvragen wat er in het voorgaande citaat tot twee keer toe het probleem was. De periode 1906-2006 betekende in menig opzicht een eeuw van vooruitgang, maar dat geldt jammer genoeg niet voor het gebruik van de Nederlandse taal.

Optimale zuinigheid

Beide taalfouten zijn beslist niet in verband te brengen met een eventuele, ter gelegenheid van deze eindejaars-vergadering geschonken borrel; daarvoor waren B&W veel te zuinig. Dat was ook op dinsdag 14 augustus 1906 het geval, toen de Commissaris der Koningin bij het College op bezoek kwam. Daartoe werd een vloerkleed van de familie Vredendaal geleend (...) en werd er ook voor gezorgd dat er, indien nodig, champagne geschonken kon worden. De notulen vermelden niet of deze drank ook ergens geleend moest worden en evenmin of de fles ook inderdaad tot ontkurking is geraakt.

De agenda

Met andere woorden: waaraan besteedde het college, en in feite dus ook de raad, de voornaamste aandacht? In ieder geval niet aan gefaseerde deeltraject-beleidsvisies en méér van die naar taalkundige en bestuurlijke machteloosheid riekende aangelegenheden, die tegenwoordig de agenda's bepalen. Over 'beleid' gesproken, het ligt er natuurlijk aan wat je daaronder wilt verstaan, maar zelfs in een ruime definitie viel er niet veel beleidsmatig in het doen en laten van B&W te bespeuren. Het woord zelf kwam trouwens nergens in de notulen voor. Wel valt de reeds genoemde consequente en verregaande zuinigheid op en misschien zou je dat 'beleid' kunnen noemen.

Een steeds terugkerend agendapunt bestond uit het doen van openbare aanbestedingen, zoals voor levering van antraciet en kolen voor verwarming van het gemeentehuis en de openbare scholen in Waverveen (hoek Hoofdweg/Botsholsedwarsweg) en in Vinkeveen (het huidige verenigingsgebouw bij de Hervormde kerk). Ook het onderhoud aan genoemde gebouwen werd aanbesteed, net als het aansteken van de straatlantaarns. Steevast werd het werk aan de laagste inschrijver gegund. Vooral uit de notulen van de B&W-vergaderingen komt de zorg naar voren om zo onpartijdig mogelijk op te treden en verre te blijven van bevoordeling en vriendjespolitiek, soms zelfs op het krampachtige af. "Maar", zult u als constructief-wantrouwend lezer opmerken, "Jij baseert je mening op documenten,

Rondom 1910

die zichzelf hebben samengesteld; je kunt toch niet uitsluiten, dat de minder-integere 'streken' niet werden genotuleerd?". Dat kan ik inderdaad niet, maar ik ben er wel van overtuigd geraakt dat er in Vinkeveen en Waverveen 100 jaar geleden volledig en op weinig tot niets verhullende wijze werd genotuleerd.

Andere steevast onderwerpen waren de verzoeken om restitutie van het schoolgeld en de hondenbelasting. Vooral ouders uit Waverveen vroegen schoolgeld terug, omdat hun kinderen inmiddels van school af waren (gehaald). Meestal 'school' het probleem er in dat het hoofd der school het vertrek van een leerling niet (tijdig) had doorgegeven. Een veranderd eigendomsbesef terzake van de (belastingplichtige) hond leidde vaak tot een bezwaar tegen de aangeslagen hondenbelasting. Vrijwel altijd werden de verzoeken tot restitutie gehonoreerd en er ging praktisch geen raadsvergadering voorbij of in de notulering daarvan moest vele regels tekst worden besteed aan de vastlegging van het raadsbesluit tot restitutie. In zekere zin werd er meer vanwege honden dan inwoners genotuleerd.

Opvallend in 1906 en omliggende jaren is het relatief grote aantal opnames in inrichtingen e.d. wegens krankzinnigheid. Deze geestesstoornis

kwam toentertijd naar verhouding vaker voor en dit valt niet los te zien van het 'binnen de familie trouwen', dat in de 19^e eeuw vaker voorkwam. In beginsel diende de familie van de patiënt de verpleging te bekostigen. In menige situatie bleek dat niet mogelijk en moest de gemeente (mee) betalen. Nu is het ondenkbaar dat de gemeenteraad zich met dergelijke problematiek zou moeten bezighouden, maar aan de notulen van 20 juni 1906 valt de volgende tekst te ontlezen: (letterlijk citaat).

"De Voorzitter zegt dezer dagen een ernstige zenuwlijder in het ziekenhuis te hebben moeten opnemen, aangezien deze niet in staat was zijn weg te vervolgen. Op advies van den geneesheer is hij evenwel reeds den anderen dag naar Utrecht – alwaar hij domicilie had – overgebracht. Daar er evenwel geen stroo in het ziekenhuis aanwezig was, heeft hij Van Zwieten belast om daarin te voorzien. Aangezien er weinig tot niets in het ziekenhuis aanwezig is en men van te voren niet kan zien wanneer een lijder behoort te worden opgenomen, wordt besloten in het hoog noodige spoedig te voorzien en het ten raadhuize op te bergen".

Een ander nogal vast agendapunt bestond uit de behandeling van de verzoeken tot (meer) 'onderstand'. Op 24 oktober 1906 werd een dergelijk verzoek van 'vrouw Struik' uit Waverveen

behandeld, naar aanleiding van haar bezoek daartoe aan de burgemeester. Maar het zou haar niets opleveren, integendeel zelfs: *"na eenige bespreking en toelichting deszake door den secretaris wordt besloten hierop afwijzend te beschikken, den voorzitter tevens verzoekende haar te wijzen op de ongunstige berichten omtrent haar gedrag en dat harer kinderen, daar anders de geheele bijdrage zal worden ingetrokken"*.

Het is opvallend, dat de meeste onderstandaanvragen uit Waverveen afkomstig waren; verklaarbaar is het wel. Veel landbouwers waren door de ongunstige Groot-Mijdrecht omstandigheden financieel aan de (slechte) grond geraakt. Men restte vaak niets anders dan naar elders te vertrekken of intrek te nemen in een daggelderhuisje en te proberen (zwaar en slecht betaald) werk in de polder te vinden. Niet zelden had dit arbeidsongeschiktheid en/of vroege sterfte tot gevolg. In een gunstiger geval, als men gezond genoeg bleef om ook tot op latere leeftijd aan het werk te blijven, leverde dat amper genoeg op voor een karig levensonderhoud. Iets voor later opzij leggen was er niet bij, met alle gevolgen van dien op de oude dag. Illustratief is het volgende citaat uit de notulen van 28 november 1906: *"De voorzitter deelt mee dat de vrouw van P. de Leeuw bij hem is geweest, verzoekende onderstand, daar zij en ook haar man niets verdienen. Vroeger is P. de Leeuw steeds vast werkmans geweest bij P.d.B., doch is daar ontslagen uit hoofde van zijn ouderdom. Spreker zegt dat hem van den veldwachter is medegedeeld, dat hier wel degelijk armoede heerscht en dat ondersteuning noodzakelijk is"*.

Een jaar later, in 1907, zou de familie De Leeuw ook nog uit hun daggelderhuisje gezet worden.

Eerder in dit artikel kwamen terloops het openbaar onderwijs er sprake; interessant genoeg voor een aparte behandeling.

De openbare scholen.

Reeds enkele bladzijden geleden liet ik de Waverveense akkerbouwer P. Mantel de burgemeester aanklappen, wegens zorgelijke toestanden op de OLS te Waverveen. Door ziekte van de onderwijzeres ging de helft van de leerlingen al een paar weken niet meer naar school en P. Mantel drong op een oplossing aan. Deze werd gevonden door aan alle klassen drie dagen per week onderwijs te geven.

Illustratief voor het geringe belang, dat het gemeentebestuur aan het lager onderwijs hechtte, is de reactie op een 'adres' van het Nederlandsch Onderwijzersgenootschap te Amsterdam. Daarin werd medegedeeld, dat het onderwijzend personeel inmiddels kon toetreden tot de Rijksverzekering van

Weduwen en Weezen van Burgerlijke Ambtenaren en "dat allen dit zullen doen als plicht ten opzichte van hun gezin". Deze toetreding kostte evenwel 5% aan premie en dat was teveel geveerd voor onderwijzers die 'minimaal' betaald werden. Kortweg kwam het beleefde verzoek van het genootschap erop neer om de 5% premie te compenseren. Het collegevoorstel tot weigering van de compensatie leverde zowaar een tegenstem op. J. Bus kwam deze eer toe. Maar zelfs dit gemeenteraadslid had geen boodschap aan een adres van de afdeling 'de Vechtstreek' van de Bond van Nederlandsche Onderwijzers, waarin erop werd gewezen dat B&W zijn onderwijzend personeel te weinig betaalde. En inderdaad, B&W slaagde er met instemming van de Raad voortdurend in om het veelal jonge onderwijzende personeel met een uitiem minimum voor de klas te laten staan. Niet voor lang meestal. Vooral de OLS te Waverveen kende langdurige vacatures. Dat was niet alleen aan de uitgeknepen salariëring te wijten, ook de slechte bereikbaarheid van de school zal een rol hebben gespeeld.

Deze toestand speelde ook een rol bij een onderzoek in loco, dat het college op 14 maart 1906 bij de OLS te Waverveen ging instellen. Wethouder Bos voelde zich niet in staat om deze voettocht van 2 x 7 kilometer af te leggen en werd van gemeentewege besloten een rijtuig (van Van der Toorn) te laten komen. Voor het college een uitzonderlijke maatregel.

Weliswaar kende de gemeente Vinkeveen & Waverveen een schoolverzuim-commissie, met nogal wat raadsleden erin, maar er is aanleiding zich af te vragen of de verzuimcommissie bestrijding dan wel bevordering voorstond. Dit komt bijv. naar voren tijdens het regelmatige agendapunt 'schoolgeldrestitutie': ouders, vrijwel altijd vaders, verzochten de gemeente om restitutie van het schoolgeld omdat hun kind niet meer naar school ging. Nimmer werd er in de notulen een reactie opgetekend, in de trant van: "Maar dat kind hoort nog naar school te gaan!". In plaats daarvan volstond men met gemopper op het hoofd der OLS, die kennelijk weer eens verzuimd had een schoolverlating (tijdig) door te geven. Ook de adequaat voorbereide pogingen van C.H.J. Lutz, hoofd OLS te Vinkeveen, tot het bereiken van enige salarisverhoging werden door het College besluitvaardig in de kiem gesmoord. Schoolhoofd Lutz meende, vanwege vijf jaar in de Hoofdfunctie, recht te hebben op 50 gulden méér per jaar. Met 'n tussen de regels door te lezen opluchting kon in 1907 door het college worden vastgesteld, dat schoolhoofd Lutz, in 1917, dus pas tien jaar later voor salarisverhoging in aanmerking kon komen.

Ordeverstoring.

We hebben natuurlijk vandaag de dag heel wat te stellen met de jeugd van tegenwoordig, die volstrekt niet wenst te deugen. Vroeger, ja toen was dat allemaal anders. Destijds had de jeugd nog respect voor orde en gezag, nietwaar! Inderdaad is dit niet waar, althans niet in 1906.

Wethouder Bos moest in de vergadering van 19 juli 1906 wederom de aandacht vestigen op de "baldadigheden der straatjeugd". Zijn voorgestelde maatregel zie ik niet zo gauw in 2006 toegepast. Hij pleitte ervoor om de burgemeester des avonds een paar keer de weg op te laten gaan. De burgemeester verklaarde hierop dat hij des avonds dikwijls de weg opging, doch zodanig, dat men het niet opmerkte. Maar wethouder Bos achtte het beter, dat de burgemeester zich juist wél zou laten zien. Wellicht had het nadien manifester optreden van de burgervader succes, want in de collegeverslagen tot 17 december werden geen ongeregelheden meer beschreven. Maar in het decemberverslag moest wethouder Bos ervoor pleiten, dat rijksveldwachter W. Penning de Vries des avonds 'langs den dijk' een oog in het zeil ging houden door zich aldaar verdekt op te stellen: *"Het komt den laatsten tijd vaak voor, dat deuren worden open gegooid en de menschen er uit worden geklopt, wat spreker zelf heeft ondervonden"*.

Kortom, zelfs in dit opzicht mogen we van geluk spreken, dat we in 2006 leven en niet een eeuw eerder met schrijnende armoede, gebrekkig toegeruste ziekenhuizen, kinderen die nauwelijks naar school gaan etc. etc.

Voornaamste bronnen:

Verslagen van het college van B&W van Vinkeveen & Waverveen 1895-1926;

Verslagen van de Gemeenteraad van Vinkeveen & Waverveen 1902-1916;

"Verslag van den Toestand der Gemeente Vinkeveen & Waverveen", diverse jaargangen;

in het streekarchief te Mijdrecht aanwezige dossiers over burgemeesters e wethouders.

Klein Amsterdam in Vinkeveen

De lijdensweg van een nationaal monument

door Joop Frankenhuizen

Nog niet zo erg lang geleden verdween uit de Mijdrechtse Dorpsstraat het monumentale pand van dokter Van den Berg om plaats te maken voor een winkel. Pogingen het pand op een monumentenlijst te krijgen om het op die manier voor het nageslacht te behouden, mislukten. Sloop was het enige dat overbleef. Eerder al, in de jaren zestig, hadden veel bouwvallige maar karakteristieke boerderijtjes langs 'Bos en Hoven' en Hofland het veld moeten ruimen omdat ze niet meer pasten in het snel groeiende Mijdrecht. Onbewoonbaar verklaren en slopen ging, getuige het grote aantal vergunningen na vijf jaren oorlog, bijna in één adem. Eén pand is gelukkig behouden gebleven. Het is het voormalige notarishuis aan de Dorpsstraat met huisnummer 23, het pand met de roze gekleurde voorgevel. Een bijna gesloopt huis met een vermeldenswaardige geschiedenis. Het volgende verhaal vertelt een deel van die geschiedenis. Over een notarisfamilie, een dwarsliggende eigenaar, een Amsterdamse stoep, gemeenteraadsleden die, getuige diverse verslagen, weinig belangstelling hadden voor historisch erfgoed en tenslotte het gevecht van een architect tegen ambtelijke molens.

Veiling van een erfenis

Het is dinsdag 27 februari 1821. Ten huize van Klaas Jansen, kastelein in het huis der gemeente te Mijdrecht op nummer 111 (ergens op de plek waar nu de speelgoedwinkel van Bart Smit staat) wordt een openbare verkoping gehouden. Het gaat om onderdelen van een nalatenschap. Naast vele anderen is aanwezig Adrianus Verdam openbaar notaris te Mijdrecht. Hij is daar als speciaal gevolmachtigde van Jan Godard van Doorn, een gepensionerd kapitein wonende te Empel in het kanton Oss. Verder aanwezig is Vrouwe Maria van Dijk van Noordscharwoude, echtgenote van Albertus Jan Klaus, schout (burgemeester) van Wilnis en Oudhuijsen. Klaus en ontvanger van de directe belastingen te Mijdrecht. Jan Godard van Doorn en Maria van Dijk zijn de enige in leven bevonden erfgenamen van wijlen de Weledelgeboren Heere Hendrikus Abraham van Doorn van Noordscharwoude in leven schout van Mijdrecht, die daar op 3 november 1820 is overleden.

Uit het verslag van de veiling blijkt dat het gaat om onroerende goederen "staande en gelegen onder Mijdrecht welke de erfgenamen niet hebben begeerd in het gemeen te houden, veel min dezelve te scheiden en verdeelen, maar verlangd hebben dat publiek zullen worden verkocht en tot gelde gemaakt." Het gaat om maar liefst 27 percelen, waaronder huizen en landerijen die schout Van Doorn tijdens zijn werkzame leven heeft weten te vergaren en die dan worden geveild.

Een Heeren Huijzinge

Het eerste perceel dat geveild wordt is "eene zeer schoone Heeren Huijzinge en annexe gebouwen, gemerkt nummer 97, deels bij wijlen den heere van Doorn van Noordscharwoude in eigen gebruik geweest, deels à part verhuurd wordende met de zeer uitgestrekte, welaangelegde en fraaije tuinen,

plantsoenen en gronden daartoe behoorende; zijnde bij uitnemendheid geschikt tot een buitenverblijf, staande en gelegen midden in het uitgestrekte dorp Mijdrecht aan de dorpsstraat. Aan de noordzijde nevens de Heeren Huijzinge en gemeenschappelijk met dezelve heeft men voorts een apart gebouw. Aan de zuidzijde der Heeren Huijzinge en met dezelve één gebouw uitmakende een van hetzelfde geheel afgescheiden woonhuis erf en schuur. Het erf en de tuinen waar de dorpswetering tusschen doorloopt, zijnde deels moestuinen voorzien van een druivenkas en krebben voor de broeijerij en deels boomgaarden, bosch, lanen en andere met smaak aangelegde partijen, bevat een groot vierkant geheel op welks westelijkste gedeelte eene groote genoegzaam nieuwe tuinschuur gevonden wordt. Zijnde de gronden op het westeinde (nu het Oranje Nassaukwartier) omringd met rietlanden en water hiermede bij behoorende, alles tezamen groot en moettende in de (dorps)lasten dragen jegens 1 bunder, 36 roeden en 68 ellen (ruim 1 ha). Wijders behoort bij dit perceel, tegen over de Heeren Huijzinge eene zeer fraaije overtuin met een steene koepel of tuinhuis, hebbende uitzigt over het grootste gedeelte van het dorp".

Het tweede perceel is "eene huijzinge en erve gemerkt nummer 98 staande nevens en ten noorden van het voorgaande perceel belend ten westen de tuinmuur van hetzelfde en ten noorden den heer Maarten van Eijk sr."

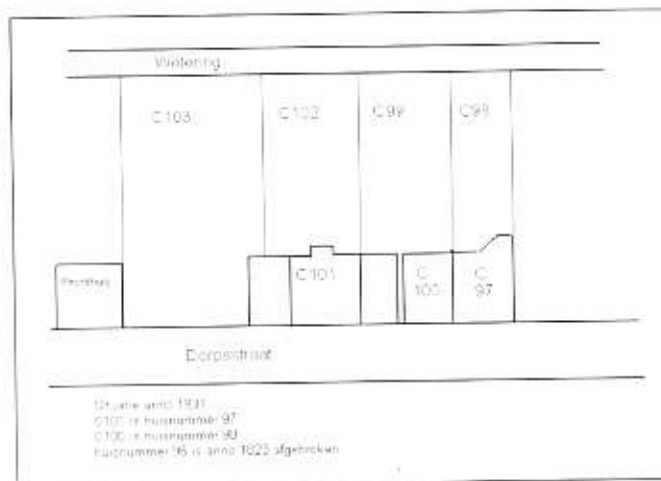
Het derde perceel is "eene huijzinge en erve gemerkt nummer 96 staande en gelegen naast en ten zuiden van numero 1 en strekkende tot aan de het hek van de tuin van dat perceel belend ten zuiden de heer Jan Eikelhoff. De schuur ten einde van de huijzinge staande behoort bij nummer 1 en wordt dit perceel belast met een overpad naar de tuin van nummer 1 hetwelk op de geschiktste wijze zal moeten genomen worden".

Een notarishuis

Het bovenstaande omvat slechts drie van de 27 percelen die op die manier in het bezit komen van Maria van Dijk van Noord-Scharwoude. Hoewel ze in gemeenschap van goederen is getrouwd, blijft het geveilde onroerend goed buiten de gemeenschappelijke boedel. En dat is maar goed ook, want haar echtgenoot, schout Albertus Jan Klaus, wordt een jaar later wegens verduistering van belastinggelden tot tien jaar tuchthuis veroordeeld. Zijn aandeel in de huwelijkse gemeenschap, voornamelijk roerende goederen, wordt verbeurd verklaard. Uit de kadastrale gegevens, die rond 1831 beschikbaar komen, blijkt dat Maria van Dijk van Noordscharwoude op 5 mei 1843 een deel van haar bezit verkoopt aan de Harmelense notaris Otto Willem van Geijtenbeek. Het gaat om de bovengenoemde vijf percelen gelegen aan de dorpsstraat te Mijdrecht nu voorzien van de kadastrale nummers C99 (tuin); C100 (huis + plaats); C101 (huis + plaats); C102 (terrein van vermaak) en C103 (tuin).

Notaris Van Geijtenbeek blijft, met vrouw, zes kinderen en twee dienstboden slechts korte tijd in Mijdrecht. Al snel keert hij terug naar Harmelen, waar hij vandaan kwam. Op 10 april 1851 verkoopt hij aan de in Den Bosch geboren notaris Johannes Constantinus van der Heijden "een dubbele Heeren Huizinge met erve en daarachtergelegen tuinen en boomgaard staande en gelegen in den dorpe van Mijdrecht strekkende vanuit de dorpsstraat westwaards op tot in de wetering belend ten noorden de eigendommen van de heer kooper (C97) en van Jacobus Cretier (C96) en ten zuiden die van mejuffrouw de weduwe Jan Eijkelhoff gemerkt nummer 96, voor het geheel groot 48 roeden en 10 ellen op den perceelgewijzen legger in het kadaster bekend onder sectie C en daarbij ingedeeld als volgt: numero 99 tuin groot 11 roeden en 70 ellen, numero 101 huis groot 5 roeden, numero 102 terrein van vermaak groot 12 roeden en 19 ellen en numero 103 tuin groot 18 roeden en 15 ellen." Het totale oppervlak bedraagt 48 roeden en 10 ellen ofwel 4810 m² gerekend naar het metrieke stelsel dat in Mijdrecht rond 1820 is ingevoerd. De koopprijs van het geheel bedraagt 4000 gulden.

Vergelijken we een kadasterkaart uit 1831 met de huidige situatie en kijken we naar de omschrijvingen in de diverse akten, verslagen en leggers dan blijkt op perceelnummer C101 het huidige dubbele woonhuis Dorpsstraat 23 te zijn ingetekend samen met het in 1823 afgebroken en later weer aangebouwde pand op huisnummer 21. Het naastgelegen perceel C100 betreft Dorpsstraat 25. Ooit stond daar de koetsierswoning van de familie Van der Heijden. Het pand is in 1995 afgebroken en

heeft plaats gemaakt voor een winkel. In de grote tuin achter die koetsierswoning lag rond de eerste helft van de 20^e eeuw een kolfbaan, ook wel kaatsbaan genoemd. Het was destijds de speelplaats voor Mijdrechts' notabelen. Het aangrenzende pand op perceel C97 was al eerder in het bezit van J.C. Van der Heijden. Het werd later bekend als het koetshuis en paardenstal en grensde aan het huis van de latere dokter Van den Berg. Ook dat pand is inmiddels afgebroken en vervangen door een winkelpand. Tussen de huisnummers 25 en 27 lag ooit een steegje. De fraaie tuin gemerkt nummer C103, links naast het dubbele woonhuis, liep door tot aan het pand nu bekend als het Rechthuis. De begrenzing tussen dat perceel en het latere Rechthuis bestond uit een slootje dat in 1941 i.v.m. met de aan te leggen Raadhuisstraat werd gedempt. De tuin bestaat niet meer. De plek is eerst volgebouwd met twee bankgebouwen. Nu staat er een modern appartementencomplex.

Veranderende tijden

Lange tijd blijft het dubbele woonhuis onveranderd. Vader Johannes Constantinus van der Heijden, in 1831 benoemd tot notaris in Vinkeveen en in 1851 verhuisd naar Mijdrecht, vindt de ruimte groot genoeg om zijn notarispraktijk uit te oefenen en laat het pand zoals het is. Hij overlijdt in 1878. Zijn zoon Hendricus Josephus Herbertus van der Heijden, die zijn vader als notaris opvolgt en diens bezittingen erft, denkt daar kennelijk net zo over, want uit zijn werkzame periode in Mijdrecht tussen 1877 en 1899 zijn geen verbouwingen bekend. Hendrikus overlijdt in 1908 op 62 jarige leeftijd. Hij wordt opgevolgd door zijn zoon Johannes Franciscus Wilhelmus Josephus van der Heijden. (1874-1945) Deze denkt kennelijk anders over de geërfd dubbele notariswoning op C101, de koetsierswoning op C100 en het koetshuis op C98. De tijden en omstandigheden zijn snel aan het veranderen en de ruimten moeten worden aangepast. Het begint in 1913. Op 19 september dat jaar besluiten B&W, op verzoek van notaris J.F.W.J. van der Heijden

Dorpsstraat 23 anno 1902? Bron: Streekarchief Vecht en Venen

goedkeuring te verlenen tot vernieuwing van de koetsierswoning aan de Dorpsstraat te Mijdrecht, Kadastraal bekend als C 100. Het gaat om het opnieuw opmetselen van de zes meter brede voorgevel en veranderen van de raampartijen. In 1922 krijgt J.F.W.J. van der Heijden ruzie met de gemeente. Het zal niet de eerste keer zijn dat de familie het aan de stok krijgt met het gemeentebestuur. Eerst om de stoep voor zijn dubbele woonhuis die de verbreding van de dorpsstraat in de weg zou staan. Later is er heibel over het rooien van de leibomen en 'landjepik' door de gemeente die de particuliere tuintjes in de dorpsstraat tot de openbare weg is gaan rekenen. Dit 'landjepik' komt zelfs voor de Hoge Raad die de gemeente voor een deel in het gelijk stelt.

Drie zonen

Tussen 1933 en 1935 krijgt J.F.W.J. van der Heijden toestemming een erker (aanbouw) te bouwen aan zijn kantoor en enige kleine veranderingen aan te brengen in de kantoorlokaliteiten. De naast de koetsierswoning gelegen paardenstal ofwel koetshuis wordt omgebouwd tot kantoorvertrek en doorgetrokken naar het woonhuis.

Zijn drie zonen zijn inmiddels volwassen mannen geworden. Zoon Harrie (H.J.H. van der Heijden 1908-1974) is de oudste en de meest spraakmakende

van de drie. Hij slaagt er niet in zijn vader op te volgen als notaris, zakt voor het examen en wordt accountant. De politiek interesseert hem meer. Namens de RK Staatspartij heeft hij zitting in de gemeenteraad. Stukken uit 1941, net voordat de gemeenteraad op last van de Duitse bezetter wordt ontbonden, melden enkele van zijn activiteiten. Zo wil hij een onderzoek naar een zwembad achter het park van mevrouw Van Wieringen (op die plek staat nu het verzorgingshuis Nieuw Avondlicht). Het is de eerste keer dat er in Mijdrecht over een zwembad wordt gesproken.

Zoon Toon (A.J.J. van der Heijden 1909-1964) lijkt qua karakter op zijn vader. Vooruitstrevend en sociaal voelend. Op 25 juli 1941 vestigt hij zich als kandidaat notaris en betreft het aangebouwde links gelegen pand, dat in 1947 huisnummer 21 zou krijgen. Tot aan zijn overlijden in 1964 is hij eindredacteur van het weekblad 'De Dorpsstem'

De jongste Van der Heijden, zoon Daniël (D.J.M. van der Heijden 1910-1967) gaat een heel andere kant uit. Hij wordt huisschilder.

J.F.W.J. van der Heijden overleden

In oktober 1945 overlijdt notaris J.F.W.J. van der Heijden. Bij het verlaten van de r.k. kerk krijgt hij een hartaanval, rijdt in de sloot voor het kerkgebouw en verdrinkt. Hij was 37 jaar notaris te Mijdrecht en werd 71 jaar oud. Het dubbele herenhuis en de twee rechts naastgelegen panden komen op naam van zijn zoon Harrie. Het links naastgelegen pand, het latere notarishuis, komt op naam van zijn zoon Toon.

Dan volgt het jaar 1947. Een belangrijk jaar voor de gemeente Mijdrecht en voor onze beschouwing. Het gemeentebestuur besluit namelijk over te gaan tot het beter aanduiden van wegen en straten en een nieuwe huisnummering in te voeren. Hiermee komt een einde aan het bijna een eeuw lang verwarring zaaiende gegoochel met als maar wisselende wijk- en huisnummers. Dat jaar krijgt de dorpsstraat de naam Dorpsstraat, de aanbouw aan het dubbele herenhuis in die straat krijgt huisnummer 21, het dubbele herenhuis huisnummer 23. De andere panden krijgen de opeenvolgende oneven huisnummers.

Weer een conflict

Het volgende conflict met de gemeente kondigt zich aan in december 1947. Accountant H.J.H. van der Heijden (HJH) wijst de gemeente op de vervallen stoep van zijn pand als gevolg van het vernieuwen van de Dorpsstraat. Het terrein van zijn kantoor heeft geen afwatering meer want de Dorpsstraat ligt nu hoger. De gemeente reageert niet. De accountant voelt zich ongelukkig, maar houdt zich koest. Het liefst zou hij weg willen. Dat openbaart zich wanneer burgemeester Van der Haar in juli 1956 in de vergadering van B&W bekend maakt dat de heer H.J.H. van der Heijden zijn tegenover het gemeentehuis gelegen woning met tuin te koop aanbiedt. De heer Van der Heijden zal gevraagd worden of hij ook het aangrenzende notarishuis met tuin op huisnummer 21 wil verkopen. Wanneer dat laatste niet het geval blijkt zien B&W af van aankoop. Later zullen zij dit besluit betreuren.

Niet kopen, dan slopen

Twee jaar later, op 3 december 1958, laat de chef afdeling oudheidkunde en natuurbescherming van het ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen de gemeente weten een verzoek te hebben ontvangen van H.J.H. van der Heijden te Mijdrecht om advies i.v.m. een voorgenomen restauratie. HJH wil de voorgevel van Dorpsstraat 23 laten slopen. Het verzoek is doorgestuurd naar de rijkscommissie voor monumentenzorg. Op 2 maart 1960 schrijft de Staatssecretaris dat hij niet wil instemmen met de sloop van de voorgevel. Het pand is het enige monument in Mijdrecht. Wel is de staatssecretaris in beginsel bereid rijkssubsidie te

verlenen voor de restauratie van de voorgevel en, om verdere verzakking van de voorgevel te voorkomen, versterking van de fundering. De oorzaak van de verzakking is het moderne, zware verkeer in de Dorpsstraat. De heer Van der Heijden wordt gevraagd een plan in te dienen.

In de tuin mag niet gebouwd worden

Krap een maand later, op 8 april 1960 verzoekt de Nederlandse Handel-Maatschappij vergunning tot het bouwen van een bankgebouw met bovenwoning op een perceel bekend als sectie C nr 4113 (was eerder de tuin op C103) gelegen aan de Raadhuislaan. HJH tekent bezwaar aan want eerder mocht hij daar niet bouwen vanwege een bouwverbod. Nu toestemming verlenen zou volgens hem meten zijn met twee maten. Bovendien zou door het rooien van de bomen natuurschoon uit de gemeente verdwijnen. Zijn verweer lijkt in eerste instantie succes te hebben.

Een zorgwekkende situatie

In mei 1960 geeft de heer H.J.H. van der Heijden, accountant te Mijdrecht, uitleg over de gang van zaken. In een brief aan het college van B&W laat hij weten dat het rechterdeel van Dorpsstraat 23 bij hem in eigendom en onderhoud is. Het pand heeft een Lodewijk XIV gevel en staat vermeld op de voorlopige lijst van Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst. Het is het enige monument in Mijdrecht en dient behouden te blijven. Het woonhuis toont tekenen van verval. De fraaie gevel is bouwvallig en de fundering is onvoldoende. Verzakkingen hebben een zorgwekkende toestand geschapen. Architect Van der Sterre te Leiderdorp heeft een plan voor gedeeltelijke restauratie opgesteld. De kosten van restauratie worden geschat op fl. 45.700,-. HJH vraagt een bijdrage in de kosten en dient een plan in voor restauratie van het rechterdeel. Het plan omvat het maken van een paalfundering met 37 stalen staafpalen. Het repareren van het metselwerk in de voorgevel, het verwijderen van de lelijke rolluikkasten en het in de oorspronkelijke staat brengen van de ramen.

In mei 1960 volgt een vergelijkbare brief van A.J.J. van der Heijden, notaris te Mijdrecht. Het pand gelegen aan de Dorpsstraat op nummer 21 is zijn eigendom. De restauratiekosten worden geschat op fl. 31.069,-. Hij verzoekt een bijdrage in de kosten. Het plan tot restauratie van het linkerdeel omvat het heien van 24 stalen staafpalen. Het weghalen van de ontsierende aanbouwen tegen de linker zijgevel en te vervangen door een entree. Het metselwerk in de voorgevel herstellen, de lelijke rolluikkasten verwijderen en ramen in oorspronkelijke staat herstellen. Het zal echter allemaal anders lopen.

Dorpsstraat 21 en 23 anno 1968 Bron: Streekarchief Vecht en Venen

Slopen herenhuis toegestaan

Een reactie van de gemeente op de restauratieplannen blijft uit. HJH voelt zich in de steek gelaten en zint op maatregelen. In augustus 1960 schrijft de staatssecretaris van OKW plotseling aan B&W te Mijdrecht dat H.J.H. van der Heijden toestemming heeft gevraagd Dorpsstraat 23 te mogen slopen. Het pand moet echter behouden blijven gelet op advies van voorlopige monumentenraad van 28 januari 1960. HJH wil, ondanks toegezegde subsidies, niet langer meewerken aan restauratie. OKW besluit daarom de eerder gedane beschikkingen voor restauratie in te trekken en toestemming te verlenen tot sloop onder voorwaarde dat het afkomende bruikbare materiaal tegen normale vergoeding in overleg met de Rijksdienst monumentenzorg wordt beschikbaar gesteld voor andere monumenten.

Plek voor nieuw gemeentehuis?

Op 25 september 1964 overlijdt notaris A.J.J. van der Heijden in Spanje aan een hartaanval. Krap een

maand na diens overlijden meldt gemeentesecretaris Koedam in de B&W vergadering dat de directeur van Openbare Werken van mening is dat het terrein van wijlen notaris A.J.J. van der Heijden niet geschikt is voor de bouw van een nieuw gemeentehuis. B&W beamen dat. Zij hadden namelijk eerder al het oog laten vallen op het verderop gelegen Nutsgebouw, maar de vraagprijs is te hoog. B&W betreuren nu dat zij destijds het aanbod van HJH hebben afgewezen.

In januari 1966 meldt wethouder Winkel 125.000 gulden te hebben geboden voor de panden van Van der Heijden, maar HJH ging daar niet op in. De KVP fractie wil in die panden het kantoor van de dienst Openbare Werken vestigen. Afbreken en het terrein vervolgens bestemmen als dorpsbrink wil de partij niet. Secretaris Koedam gaat nog verder door op de plek een dorpshuis te willen neerzetten. Hij meent zelfs dat er dan nog plaats over is voor een bankgebouw! Een mening die even later grote gevolgen zal hebben. In mei 1966 biedt notaris

Moesker namens de weduwe van A.J.J. van der Heijden het notariskantoor met grond op huisnummer 21 te koop aan. Het college laat weten dit deel niet apart te willen kopen. Zij laat Moesker weten dat de gemeente voor de eigendommen van HJH en die van de weduwe van A.J.J. 150.000 gulden op tafel wil leggen.

Einde notarishuis

In september 1967 volgt een dreun, die naar het er nu uitziet, het begin inluidt van de ontluistering van de Dorpsstraat. De Amsterdam-Rotterdam bank NV, Blaak 40 te Rotterdam vraagt vergunning een bankgebouw met woning te plaatsen op huisnummer 21. Dan blijkt ook dat de bank al op 17 augustus 1966 het perceel met huis heeft gekocht van gemeentesecretaris J.G.A. Koedam voor 125.000 gulden. Een maand eerder, op 4 juli 1966, had Koedam dat pand inclusief 7,81 are grond voor 40.000 gulden gekocht van de weduwe van A.J.J. van der Heijden. Dit nieuws veroorzaakt in de gemeente een enorme rel en haalt zelfs de landelijke pers. Krap een jaar later, in juni 1968, krijgt de Amrobank toestemming voor de sloop van het notarishuis en het verbouwen van de tuin. Het op die plek heersende kap- en bouwverbod blijkt dan plotseling te zijn opgeheven. In augustus 1968 wordt het notarishuis gesloopt. Ter plekke wordt de monumentale lindenboom, die in de zomermaanden de halve Dorpsstraat overspande, in plakken gezaagd om er tafelbladen van te maken. De toeschouwers kijken verbijsterd toe. Eerder al waren de bewoners

van de Raadhuislaan getuige van het verbouwen van een andere tuin. Die tuin moest wijken voor de ABN. Nog veel eerder verdween het park met de vijvers van mevrouw Van Wieringen. Dat park moest wijken voor de bouw van Nieuw Avondlicht.

Ministerie grijpt in

In september 1968 laat HJH plotseling weten dat hij de gevel van huisnummer 23 wil laten bepleisteren, maar de dienst Openbare Werken (DOW) staat dat niet toe. Dan wil HJH geld zien voor de restauratie en dreigt met verdragingsacties. De Amrobank betaalt hem fl. 15.000,- voor de gevel, want de bank is bang voor extra kosten wanneer op 1 januari 1969 de BTW wordt ingevoerd. In juni 1969 krijgt HJH een aangetekende brief van de minister van CRM. De directeur van oudheidkunde en natuurbescherming meldt de voorgenomen plaatsing van huisnummers 23 en 25 als beschermde monumenten.

In de B&W vergadering van augustus 1969 komt de ontwerplijst beschermde monumenten van CRM aan de orde. Genoemd zijn de panden Dorpsstraat 23 en 25. Met ingang van juni 1969 zijn voor de eigenaren de artikelen 14 t/m 19 van de monumentenwet van toepassing. Het betekent dat het verboden is "die percelen te beschadigen of te vernielen, zonder of in strijd met een van de minister CRM te verlenen vergunning af te breken, in enig opzicht te wijzigen, te herstellen, te gebruiken of te laten gebruiken op een wijze waardoor zij worden ontsierd of in gevaar gebracht. Op grond van art. 48 1^e lid van de

Een overheersende boom

woningwet dient een bouwvergunning te worden geweigerd indien voor het bouwwerk een vergunning ingevolge de monumentenwet is vereist en deze niet is verleend. Na 23 juni 1969 kan de gemeenteraad de minister van CRM in overweging geven monumenten op de lijst toe te voegen of af te voeren". B&W zijn van mening dat het perceel Dorpsstraat 25 tengevolge van verbouwing van de voorgevel in het verleden zo zeer in waarde heeft ingeboet, dat het van vorenbedoelde lijst zou kunnen worden afgevoerd. Voorts zijn ons in deze gemeente geen andere percelen bekend, die naar ons oordeel voor bescherming krachtens de monumentenwet in aanmerking komen. B&W stellen voor: Schrap Dorpsstraat 25 en geen andere panden toevoegen.

Het is de stoep die het doet

In de daarop volgende raadsvergadering verzoekt het raadslid H. Westerdijk (AR) om ook Dorpsstraat 23 bij het preadvies van B en W te voegen want dat pand is een levensgevaarlijk obstakel voor het publiek. Het pand had een esthetisch aanzien toen de bijbehorende tuin nog bestond. Veel is verloren gegaan door de bouw van een modern bankgebouw naast het onderhavige pand. Ook Dorpsstraat 23 zou van de lijst moeten worden afgevoerd. Raadslid Engers (Gemeentebelangen) vindt dat al of niet plaatsing van Dorpsstraat 23 hem een zorg zal zijn. De toegang is Gemeentebelangen al jaren een doorn

in het oog. Steeds heeft de partij gepoogd de stoepen voor de percelen 23 en 29 (Dr. v/d Berg) te laten verwijderen, maar tevergeefs. Begin 1968 lieten B&W weten dat dit een dure affaire zou worden nl. fl. 5.000 per stoep. Gemeentebelangen vindt dit rijkelijk veel en vraagt of de eigenaar bereid is mee te werken aan een afdoende verbetering van de stoep. Zo niet, dan is plaatsing op de monumentenlijst niet aan te bevelen aangezien wijzigingen aan het pand dan bemoeilijkt zouden worden. Gemeentebelangen gaat alleen mee met plaatsing als de stoep veranderd wordt. Er moet minstens één meter ruimte voor passanten vrijkomen. Raadslid W. Koevermans (KVP) steunt het voorstel van Westerdijk om ook Dorpsstraat 23 van de lijst af te voeren. Het pand is volgens hem als gevolg van wijzigingen in de belendende percelen in waarde gedaald en plaatsing op de monumentenlijst bemoeilijkt noodzakelijke wijzigingen. Raadslid Gassman is bang dat door plaatsing zijn jarenlange pleidooi om voor de Dorpsstraat een rooilijnvoorschrift vast te stellen in mist gehuld blijft. Burgemeester Van der Haar vindt het pand een important gebouw. Het is door de onlangs uitgevoerde restauratie in een behoorlijke conditie gebleven en dat kan niet gezegd worden van nummer 25 waar de laatste jaren veel aan verbouwd is. De eigenaar van nummer 23 zou er wel wat voor voelen de stoep te laten veranderen in een

Dit was ooit de tuin links naast het pand Dorpsstraat 21. De tuin moest wijken voor een bankgebouw.
Bron: Streekarchief Vecht en Venen

zogenoemde dubbele Amsterdamse stoep. Hij zal een schets maken en contact opnemen met monumentenzorg. Het voorstel van Westerdijk wordt met 10 tegen 2 aangenomen. Alleen wethouder Van Balgooi en loco-wethouder Gortenmuller stemmen tegen.

Dorpsstraat 25 is geschrappt, nummer 23 niet
H.J.H. van der Heijden heeft Dorpsstraat 23 en 25 verkocht en is naar Marokko vertrokken. Architect Van Walbeek blijkt de nieuwe eigenaar van Dorpsstraat 23. De heer J. Rijlaarsdam is de nieuwe eigenaar van Dorpsstraat 25. Deze laatste denkt nog steeds dat nummer 25 op de monumentenlijst staat en verzoekt CRM toestemming het pand te wijzigen c.q. te verbouwen. De aanvraag is inmiddels bij B en W ingediend. In oktober 1970 schrijven B&W aan CRM dat het pand Dorpsstraat 25 ten gevolge van verbouwingen in het verleden zo zeer in waarde heeft ingeboet, dat tegen het voorgenomen verbouwing geen bezwaar bestaat. In november krijgt Rijlaarsdam van de rijksdienst toestemming voor het verbouwen van Dorpsstraat 25 en wordt definitief afgezien van plaatsing op de monumentenlijst.

Architect Van Walbeek is intussen druk bezig geld voor de restauratie van huisnummer 23 binnen te krijgen. In december 1971 komt hij met een uitgebreid rapport. "Toestand gevelmetselwerk is slecht. Voegen en scheuren uithakken, volkouden en opnieuw voegen. Metselwerk voorzien van siliconenpreparaat. De fundering bestaat uit houten tonnen geheide slieten van 4 a 5 meter lang. Aan de voorgevel zijn die palen in beweging gekomen (verkeer). Op 12 m diepte zit goede draagkrachtige grond. De raamkozijnen zijn uitgezakt en in slechte conditie. Sommige houten delen zijn aangetast door houtworm waardoor bestrijding noodzakelijk is. Buitenschilderwerk naar advies fabrikant. De drijvende kelder is in goede staat. Binnenschilderwerk doet afbreuk aan het fraaie interieur vanwege gekozen kleuren. Alle oude verf verwijderen en opnieuw schilderen. Interieur heeft door bewoning veel geleden. Plattegrond indeling van de verdieping is gewijzigd, waardoor deel van karakter verloren is. De zeer mooie, rijk geornamenteerde gestukadoorde plafonds zijn ernstig beschadigd en in het verleden op verkeerde manieren hersteld. Aanpassen aan huidige normen en terugbrengen van het oude karakter. Kosten ca. 130.000,- gulden"

Steeds maar weer die stoep

De tekening van de gewijzigde stoep is naar de gemeente opgestuurd. Het is inderdaad een z.g. Amsterdamse stoep geworden met dubbele opgang. Prompt volgen er weer problemen met Openbare

Werken. De directeur van die dienst laat B&W weten dat het trottoir nu te ver in de rijbaan ligt. Mocht de gevel gerestaureerd worden, dan deze terugplaatsen waardoor de rijbaan kan worden rechtgetrokken en het trottoir verbreed.

In juni 1972 gaat monumentenzorg er mee akkoord dat de stoep als eerste hersteld wordt. CRM heeft alleen geen geld voor de stoep. Ergoer nog, er is voor helemaal geen geld voor het Mijdrechtse monument. "Kom over een paar jaar maar weer terug", luidt de boodschap aan Van Walbeek. In juli 1972 laat een ambtelijke notitie aan B&W weten dat 17 duizend gulden voor de stoep wel erg veel is en dat Van Walbeek blij moet zijn met de 6.000 gulden subsidie die de gemeente in de tiende begrotingswijziging in het vooruitzicht heeft gesteld. De architect geeft het niet op en wendt zich opnieuw tot rijk, provincie en gemeente. Het gaat nog steeds om die 130.000 gulden restauratiekosten.

Een volgende ambtelijke notitie laat B&W weten: "In 1969 adviseerde de raad aan CRM het pand niet op de monumentenlijst te plaatsen. De minister deed het echter wel, laat hij dan de zaak van Walbeek betalen".

Een deel van de restauratie is al door Van Walbeek al uit eigen zak betaald, maar hij heeft verdere medewerking van de gemeente nodig. Begin november 1972 dient hij een verzoek in voor versterking van de voorgevel ter weerszijden van nieuw te maken stoep. Dit n.a.v. een gesprek met de rayonarchitect van monumentenzorg, de heer M. Mooibroek. Het gaat om wijzigingen in verband met scheuren in de voorgevel veroorzaakt door het zware verkeer. Wederom reageert Openbare Werken negatief. "Afwijzen, er liggen leidingen en die mogen niet door een betonplaat worden afgedekt. Versterken fundering gevel alleen van binnenuit". Dat de zaak op de spits lijkt te worden gedreven laat in juli 1973 een memo van Openbare Werken zien. "De gerestaureerde stoep steekt 1,23 meter uit buitenkant gevel en dat is 5,5 cm meer dan op tekening staat."

Ga maar naar rijk en provincie

In juli 1973 volgt een niet ondertekende ambtelijke notitie "Gang van zaken rond restauratie is niet altijd even duidelijk na te gaan. Ik zal proberen u de situatie te schetsen. In 1971 vroeg van Walbeek subsidie voor restauratie stoep. De raad gaf hiervoor een aanvullend krediet bij de post verbreding Dorpsstraat (10^e wijziging 1971) Het geld werd niet uitbetaald maar overgeboekt naar 1972. In 1972 komt Van Walbeek met plan restauratie hele huis. De stoep staat daarin voor fl. 13.000,- (voor rekening gemeente vanwege verbreding Dorpsstraat)

Pogingen van Van Walbeek om rijkssubsidie te krijgen lopen op niets uit, wel wordt het subsidiabel bedrag vastgesteld op fl. 118.000,-. De provincie geeft te kennen niet vóór 1974 subsidie te kunnen verlenen. Ook in 1972 vroeg Van Walbeek of hij een betonnen plaat onder de stoep mocht aanbrengen om verdere ontvricting van de gevel tengevolge van "langsdunderend verkeer" te voorkomen. DOW vond dit niet goed. De fl. 13.000,- werden voor 1973 teruggeboekt naar de gewone dienst en staan daar nu nog. Volgens De Vree kunnen we het beste aan Van Walbeek mededelen dat hij het geld kan krijgen nadat de stoep verbeterd is. Voor een gehele restauratie heeft de gemeente geen geld. Op dit punt ware Van Walbeek te adviseren te blijven aankloppen bij Rijk en Provincie. Indien u met dit voorstel - na eventuele mondeling toelichting akkoord kunt gaan, zal ik er een B&W advies van maken".

Een maand later blijkt uit een andere ambtelijke notitie hoe men op het gemeentehuis over een monument denkt. "De gemeente is bereid fl. 13.000 subsidie te verlenen en uit te keren naarmate het werk vordert. We kunnen de Raad voorstellen meer subsidie te geven, maar aangezien de Raad destijds tegen plaatsing was, betwijfel ik of de Raad hierin zal trappen. De rijkssubsidie wordt uitgekeerd met St. Juttemis. Als Van Walbeek geen geld heeft, zal hij tot dan moeten wachten. De provincie wil wel, maar kan niet. Voorstel om bij Van Walbeek aan te dringen alvast met de stoep te beginnen. Hoe langer hij wacht, hoe duurder het wordt. Hij loopt wel het risico dat hij straks via deze monumentale trap een krot bereikt."

Het tijl keert

In juni 1975 reageert een boze Van Walbeek op de 5,5 cm verschil waarmee de stoep zou afwijken. "Daar is geen sprake van. U had beter naar de schaal moeten kijken" Even later bevestigt adjunct hoofd Openbare Werken, Ing. H. van der Laan, het misverstand en adviseert het college voor de stoep een subsidie van fl. 12.125,64 uit te keren. Dan lijkt het tijl langzaam te keren. In november 1975 laat de rijksdienst monumentenzorg aan Van Walbeek weten: "We kunnen u 30% van de subsidiabele waarde van 118.000 gulden uitkeren." Dan wil ook de provincie Utrecht niet achterblijven. "Uw subsidie komt in 1977 en bedraagt 10% van subsidiabele som. Uiteindelijk wordt het een jaar later. Pas in 1978 betaalt de provincie Utrecht, na zes jaar strijd, de schamele som van fl. 11.801,-

Eind goed, al goed

Een ambtelijk advies aan B&W laat in april 1976 weten: "Op 13 september 1975 heeft de gemeente fl. 13.823,23 betaald aan Van Walbeek. Door de beschikking van het Rijk een subsidiabel bedrag van

ca. fl. 108.000 vast te stellen krijgt de gemeente 25 jaar lang een extra uitkering uit het gemeentefonds. Tot het jaar 2000 wordt dan jaarlijks fl. 3.752,- extra ontvangen. De contante waarde is fl. 38.406,67. Blijft over fl. 24.583,-. Afgevraagd wordt of nu ook nog extra subsidie nodig is. Het rijk betaalt 30% en de provincie 10%. De gemeente maakt dan een herberekening en trekt eerst de fl. 13.823,23 af van het subsidiabel bedrag van fl. 108.000,-. Van het restant wordt dan de contante waarde berekend. De afkoopsom wordt dan vastgesteld op fl. 28.378,- waarvoor de raad een krediet beschikbaar moeten stellen".

Afsluitend

In augustus 1983 krijgt de gemeente het verzoek om Dorpsstraat 25 tot winkel/woning te mogen verbouwen. Het college heeft geen bezwaar, want deze nieuwbouw komt dan weer grotendeels overeen met situatie van 1970. In februari 1984 echter blijkt dat er gebouwd is in afwijking van de bouwvergunning. Er zijn namelijk op de bovenverdieping afzonderlijk te verhuren kamers gebouwd. Het pand Dorpsstraat 25 is daardoor een bijzonder woongebouw geworden. B&W worden verzocht de betrokken makelaar te gelasten het bouwplan aan te passen of de indeling conform het plan waarop de vergunning is verleend te veranderen.

In april 1991 laat de rijksdienst monumentenzorg de gemeente Mijdrecht weten dat monument nummer 30141, Dorpsstraat 23, is opgenomen in het register beschermde monumenten ingevolge art 6 van de monumentenwet van 1988. Pand met gekoppelde klokgevels sectie C5181. Eigenaar Koedam Assurantiën. Overschrijvingsdatum 22-8-1973. Regnr. 2638/98. De motivering luidt: "...als deel van gegroecide structuur, als voorbeeld van een bouwtype en als uitdrukking van een functie. De gaafheid van de hoofdvorm is gaaf en de detaillering is zeer gaaf. De bouwstijl is classicisme Lodewijk XIV en het bouwtype is gevelpand, diep huis. De gaafheid van de omgeving is weinig gaaf. Dit laatste is de enige juiste conclusie waar het de Dorpsstraat anno 1991 betreft. De vraag blijft of passanten, wanneer zij in het voorbijgaan de nu roze geverfde voorgevel van Dorpsstraat 23 aanschouwen, hetzelfde idee van gaafheid hebben als wat de rijksdienst destijds voor ogen stond.

Bronnen: Notulen gemeenteraad Mijdrecht
Notulen B&W vergaderingen.
Ingekomen en uitgegane stukken.
Kadastrale legger 1831.
Map bouwvergunningen 1850 - heden
Verkoopakten uit 1821 en 1851.

Deel van de Mijdrechtse Dorpsstraat anno 2007. Dominant op de voorgrond en in de straat voornamelijk het nationale monument op huisnummer 23. Rechts daarnaast de nieuwbouw waarvoor het voormalige koetsiershuis en de paardenstal verder moesten wijken. Helemaal links stond ooit het pand van notaris Toon van der Heijden op huisnummer 21. Nu staat daar een appartementengebouw waarin aan de Dorpsstraatkant de winkels van Hunkemöller en Trekpleister.

Hoe het verkeer zich in De Ronde Venen ontwikkelde

door Fred de Wit

Elke dag worden wij geconfronteerd met problemen op de weg. Files die zo maar ineens ontstaan, ongelukken door te hard rijden, stormen, mist, sneeuwval enzovoort. We moeten er echter niet van uitgaan dat die problemen vroeger niet bestonden. De mensen zijn altijd mobiel geweest. Alleen door het massale verkeer van nu spreekt het ons allemaal meer aan.

Hoe was het vroeger met de wegen.

Het moerasachtige en drassige landschap in onze gemeente heeft vroeger, en ook nu nog voor grote problemen gezorgd bij de aanleg en het onderhoud van de wegen. Ons gebied was daardoor moeilijk toegankelijk. Niet alleen voor het wat zwaardere verkeer, maar ook voor de reiziger, die in het drassige gebied gemakkelijk de weg kwijtraakte. Alleen de torenspits van een kerk wees de weg naar het dorpscentrum. De verkeerswegen waren alleen te vinden op plekken waar een goede ondergrond van klei aanwezig was. In onze omgeving waren dat de stevige kleigronden langs de oevers van de Oude Rijn, Angstel en Vecht. Daarlangs waren de wegen voor de zware karren en rijtuigen. In de 16^e, 17^e en

18^e eeuw waren er alleen eenvoudige looppaden door het moerasachtige gebied. Zij kregen de namen Mijdrechtse-, Wilnisse-, Baambrugse- en Ter Aase Zuwe. Deze laatste Zuwe werd in 1826 door de provincie opgeknapt zodat men ook in de winter met een rijtuig naar Utrecht kon rijden. Later konden de dijken langs de door de vervening ontstane plassen, die later werden drooggemalen, eveneens als weg worden gebruikt. Door de vervening ontstond in onze dorpen een lintbebouwing. De weg aan beide kanten van de huizen moest onderhouden worden. Door het vele gebruik van de wegen in het centrum van de dorpen was de slijtage groot. Wie moest dit verzorgen? De plaatselijke Mijdrechtse overheid nam hiertoe het initiatief en ging er van uit dat de

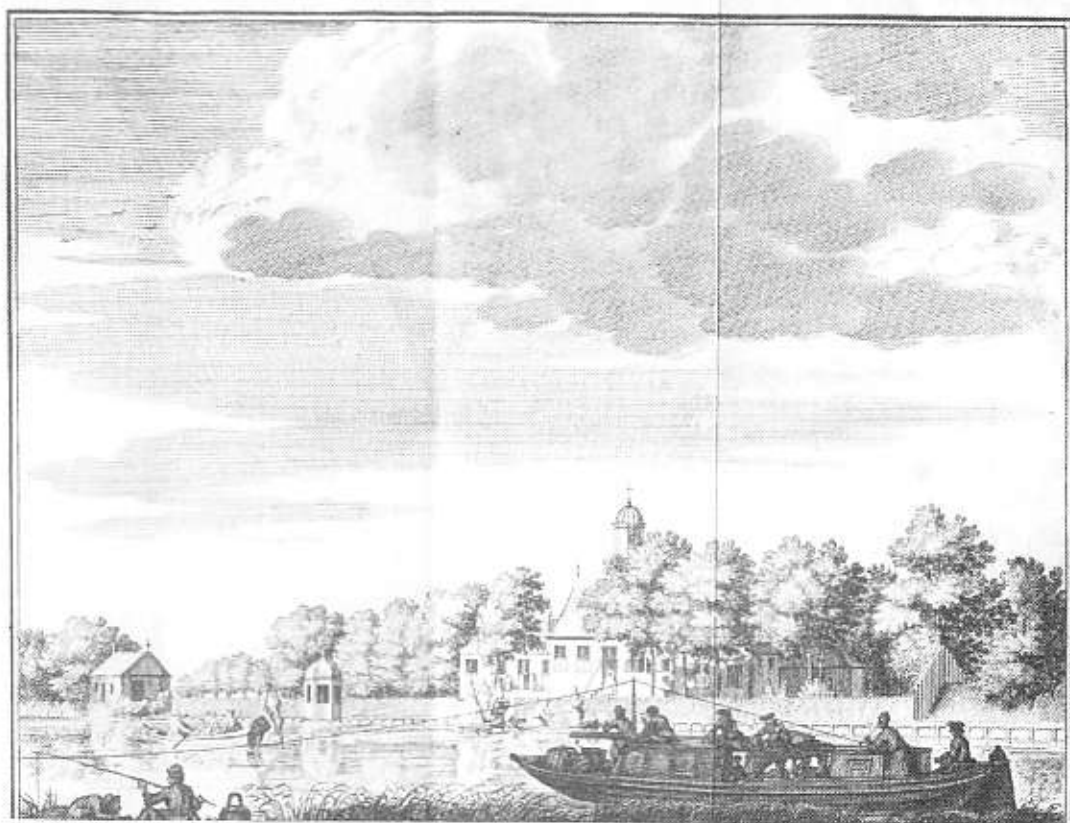
aanwonenden vrijwillig hiertoe zouden bijdragen. Kennelijk was de huidige Dorpsstraat toen in een deplorabele staat van onderhoud, want het bedrag dat werd toegezegd was voor die tijd vrij groot. Uit een bewaard gebleven rekening uit 1755 staat namelijk: "t Geene ontfangen is van diverse personen tot een vrijwillige gift bij intekening tot het leggen van een Steenstraat int dorp van Mijdrecht, volgens Leijste daarvan geformeert 526,14 gulden." Tussen de intekenaars was ook een wanbetaler, namelijk Jacob de Man die een kruidenierswinkel had. Hij had ingetekend voor 15 gulden en 15 stuivers. Maar toen men bij hem om het geld kwam, weigerde hij te betalen. De baljuw accepteerde dit niet en deed hem een proces aan. Jacob de Man werd veroordeeld tot het betalen van het geld waarvoor hij ingetekend had en de kosten van het geding. Hij profiteerde er immers ook van dat de straat met klinkers was aangelegd en niet meer bij elke regenbui veranderde in een modderpoel.

De waterwegen

Het was voor De Ronde Venen in die tijd een gunstige omstandigheid dat men wel kon beschikken over goede waterwegen. De veerschuit was een middel van vervoer dat veel werd gebruikt. Vanuit Waverveen was er een geregelde verbinding met Amsterdam, waar het eindpunt was aan het Rokin.

Gedurende de zomer twee keer in de week en in de winter een keer. Wanneer men naar Amsterdam moest, kon men de volgende dag weer terug.

Ook kon men gebruik maken van schuiten die het hele jaar door vanaf Vinkeveen naar Utrecht, Kockengen en Harmelen voeren. De Amstel en de Drecht waren rivieren die ook waterverkeer aantrokken. Het duurde echter tot 1767 voordat deze rivieren door grotere schepen konden worden gebruikt. Jacob de Jong uit Uithoorn was de eerste ontwerper van een plan tot het bevaarbaar maken van de Amstel voor grotere schepen. De brug tussen De Amstelhoek/Mennonietenbuurt en Uithoorn zorgde wel voor beter verkeer tussen De Ronde Venen en Uithoorn maar het scheepvaartverkeer nam niet toe. Volgens De Jong was dit te wijten aan de veel te lage bruggen over de Amstel en de te hoge tolheffingen. In 1823 gaf koning Willem I opdracht tot het beter bevaarbaar maken van de Amstel en de Drecht waardoor ook grotere schepen in het vervolg de rivier konden bevaren. Uithoorn werd tevens een vaste wisselplaats voor de paarden ten behoeve van de postkoetsen en het 'jagen' van de schepen als het windstil was. Tot het gemotoriseerde verkeer kwam was het verkeer te water het belangrijkste in onze streek. Vandaar dat de overheden hierop scherp toezicht hielden in het belang van de reizigers en het vrachtvervoer.

Gravure van Cornelis Pronk uit 1736. Een trekschuit, met op de achtergrond het lustoord Amstelmond gelegen aan de Mijdrechtse kant van de huidige Amstelkade ten noorden van de plaats waar nu de brug over de Amstel ligt. Het oord was bezit van een adellijke familie. Bron: Collectie Klaas Pater

Op 24 oktober 1843 met ingang van de winterdienstregeling ontving de marktschipper van Mijdrecht een nieuwe instructie. Allereerst werd als eis gesteld dat de schipper in Mijdrecht moest wonen en een goede aanlegplaats moest hebben in de nabijheid van het dorp. Hij moest een ervaren schipper zijn, kunnen lezen en schrijven, en zich evenals zijn knechten tegenover de passagiers netjes gedragen. Ook aan het schip werden eisen gesteld. Het moest goed zijn onderhouden en een roef bezitten waarin minstens 20 personen konden verblijven. Zwervers moest hij weigeren en bij grote drukte moest hij het ruim van zijn schip gereed maken voor personenvervoer. Als marktschipper had hij bovendien de verplichting om op de marktdagen wekelijks te varen naar Amsterdam en Utrecht. Wanneer door strenge vorst de waterwegen dicht gevoren waren had hij een probleem. Hij moest dan proberen op een andere wijze goederen en personen te vervoeren. Bijvoorbeeld met koets of een slee. Pakjes en brieven moesten direct bezorgd worden volgens vastgestelde tarieven. Daarboven mocht hij nog een bestelloon in rekening brengen.

Wat moesten de passagiers betalen voor het vervoer van goederen? Hieronder volgen voorbeelden van enige tarieven voor vervoer naar de stad Utrecht.

Passagiers in de roef	f. 0,35
Passagiers in het ruim	f. 0,25
Een koe	f. 1,00
100 bossen wortelen	f. 0,10
1000 tegels of haardsteentjes	f. 1,50
een kabinetskast	f. 1,00 à f.1,50

De tarieven waren vergeleken met de huidige tijd bijzonder laag. Echter in die tijd was de armoede groot en de mensen verdienden weinig. Maar de toenmalige schippers Jacob Broerse en Willem van Haarst hadden omstreeks 1850 als ondernemer vast werk en dat was in die tijd al heel wat. Behalve de trekschuit, die door paarden moest worden getrokken was er natuurlijk ook het zeilschip. Maar dat was afhankelijk van de wind en daardoor onbetrouwbaar. Men kon er niet van op aan wanneer men precies op de bestemde plaats zou arriveren. Vandaar dat er ook veel koetsen werden gebruikt. Maar die gaven weer een ander probleem. Reizen per koets was kostbaar en bovendien moest op bepaalde afstanden van paarden worden gewisseld. Alles bij elkaar was "op reis gaan" in die tijd niet gemakkelijk.

De hondenkar

Voor het vervoer van lichtere spullen was er ook nog de hondenkar. Tegenwoordig is de hond een

huisdier. Maar er zijn ook tijden geweest dat de hond als lastdier werd gebruikt. Er wonen nog ouderen onder ons die de hond als trekdier hebben meegemaakt. Uit afbeeldingen heeft men kunnen opmaken dat sinds de 17^e eeuw al van de trekkracht van de hond gebruik werd gemaakt. Ongetwijfeld zal dat ook in onze gemeente zijn gebeurd. Ingespannen voor, achter of onder een kar liet de mens de hond voor hem werken. De hondenkarren werden vooral door kleine middenstanders gebruikt, zoals kruideniers, handelaren in stoffen, bakkers en ook in De Ronde Venen voor het vervoer van turf. Toch was er vanaf het begin al weerstand tegen de hondenkar. In Amsterdam werd het gebruik van de hondenkar al direct verboden en in Denemarken is het gebruik van een hondenkar nooit toegestaan. Het waren voornamelijk Bouviers, Duitse en Hollandse honden die de karren trokken. Het gebruik van hondenkarren veroorzaakte veel overlast. Vooral als de honden elkaar tegenkwamen, was het geblaf niet van de lucht. Om maar te zwijgen over de hondendrollen op de wegen. Vandaar dat de gemeente Mijdrecht in januari 1853 met een verbod kwam:

"De raad van de gemeente Mijdrecht overwegende dat de algemene veiligheid vordert dat de wagens of voertuigen, bespannen met honden, van de openbare publieke gemeente- of buurtwegen moeten worden geweerd

Besluit.

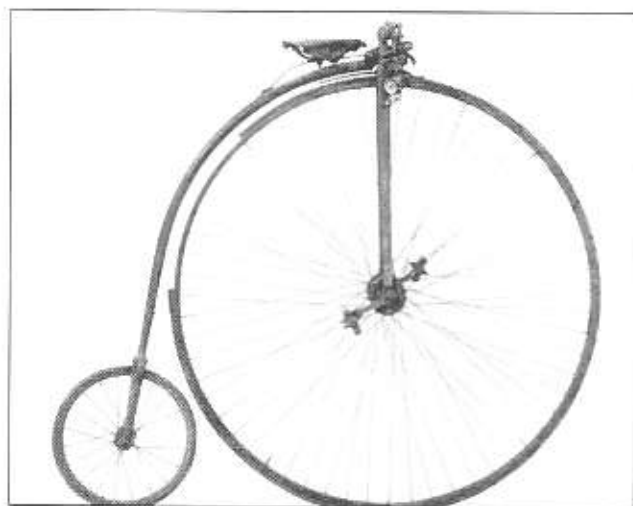
Art. 1 Het is verboden in de gemeente Mijdrecht op alle openbare, of tot openbaar bestemde wegen, te rijden met, of zich op welke wijze dan ook te bedienen van karren, wagens, voer- of rijtuig en of voorwerpen die tot vervoer kunnen worden aangewend hoe ook genaamd, te bespannen met een of meer honden".

Ondertekend door burgemeester De Voogt en secretaris Verdant

Op een overtreding stond een boete van 1 of hoogstens 5 gulden plus verbeurdverklaring van de hondenkar. In 1910 kwam er van de landelijke overheid ook nog een trekhondwet waarin eisen werden gesteld aan zowel de begeleider als aan de kar. Op aandringen van de dierenbescherming kwam er in 1962 een wet op het beschermen van dieren. Deze wet verbood het beroepsmatig werken met honden. De hondenkar verdween uit het straatbeeld en is alleen nog te zien op afbeeldingen en in de musea.

De fiets

Tegenwoordig kunnen wij ons de fiets niet meer wegdenken als vervoermiddel. De eerste fiets ontstond in 1816 toen baron Karl von Drais een loopfiets ontwikkelde. Deze bestond uit een houten frame, houten wielen, een ijzeren velg en een primitief zadel, stuur en wiel. De berijder bewoog zich voort door zich af te zetten tegen de grond. In de loop van de 19^e eeuw is de fiets verder ontwikkeld van het rijwiel met de hoge voorwiel tot de fiets die we nu gebruiken. Het werd in de loop van de tijd een ingeburgerd vervoermiddel. Hierdoor was het ook nodig om het gebruik hiervan op de wegen te regelen. Eerst op lokaal en later op landelijk niveau. De overheid ging zelfs verder. Er werd, door de toenmalige Minister van Financiën Colijn, belasting op het gebruik van de fiets

geheven. Juist in de crisistijd van de jaren dertig van de vorige eeuw. Bij de postkantoren moest men voor drie gulden een belastingplaatje kopen dat op de fiets zichtbaar werd gemonteerd. Wanneer het op de fiets werd gemonteerd, was het een gemakkelijke prooi voor dieven.

Werklozen kregen gratis een plaatje, maar wel met een gat erin. Zo kon iedereen zien dat de betrokkene geen werk had. De weerstand tegen deze maatregel was groot. Vooral vanwege de discriminatie maar ook omdat er te weinig personeel voor de verkoop van de belastingplaatjes werd ingezet. Er ontstonden lange wachttijden. Maar meer personeel werd niet beschikbaar gesteld. Mensen zonder werk hadden immers toch niets te doen!

Ook de kerken bemoeiden zich met het gebruik van de fiets. In 1910 was juffrouw Groeneboer onderwijzeres op de Christelijke school in Mijdrecht. Er waren klachten over haar binnengekomen omdat zij in het dorp regelmatig op de fiets werd gezien. Een aantal inwoners ergerde zich hieraan omdat zij het niet gepast vonden dat vrouwen van de fiets gebruik maakten. De voorzitter van het schoolbestuur had daarover met haar een gesprek en wees haar erop dat mensen aanstoot namen aan haar gedrag. De "progressieve" onderwijzeres was het met het schoolbestuur oneens en trok zich hier niets van aan. Twee maanden later diende zij haar ontslag in en aanvaardde een betrekking in Zaltbommel. Ook pastoor Van de Pavert bemoeide zich met het fietsen van zijn parochianen. Tijdens een zondagse preek vond hij dat vrouwen en meisjes op de fiets lange rokken en lange kousen moesten dragen. De fiets is tegenwoordig niet meer als vervoermiddel weg te denken. De populariteit neemt zelfs hoe langer hoe meer toe. Want wat is er heerlijker om gedurende de vrije uren op de fiets van de mooie natuur te genieten?

Trein en bus

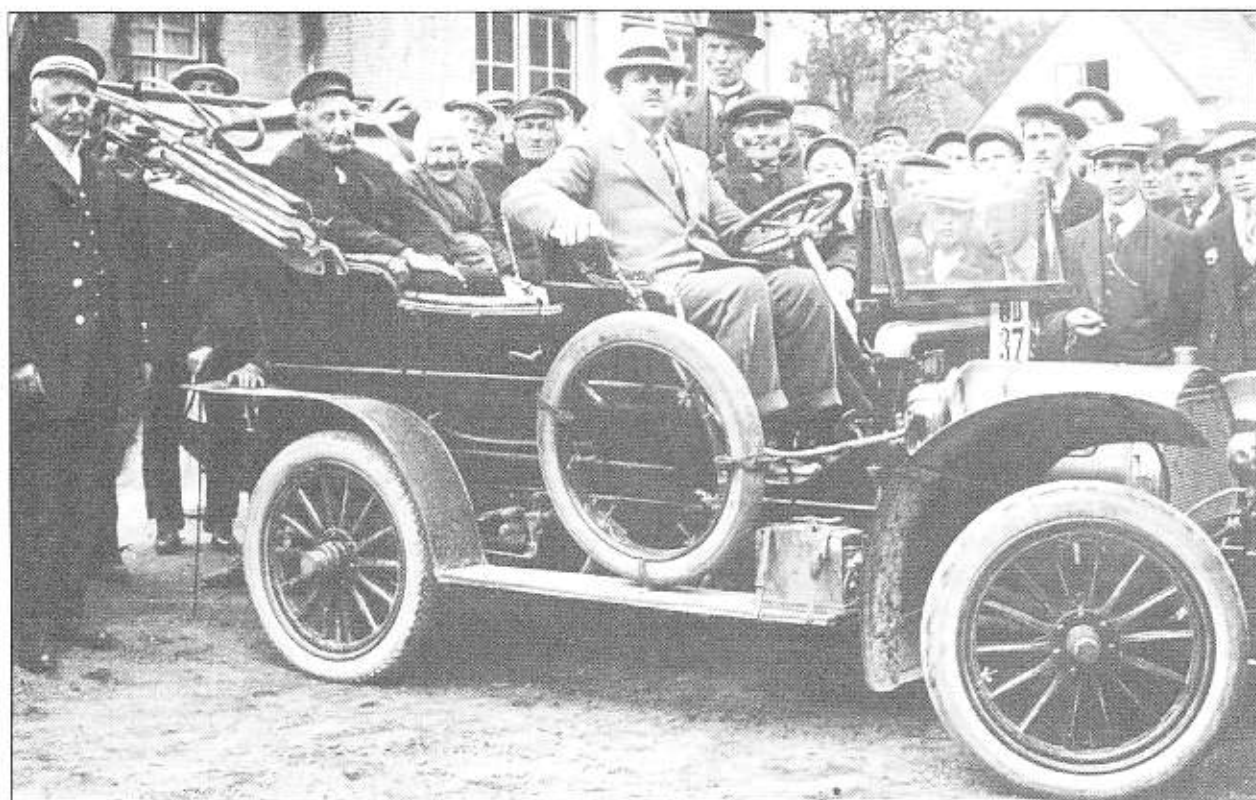
Van 1915 - 1950 waren Mijdrecht, Wilnis en Vinkeveen aangesloten op het landelijke spoorwegnet en behoorden met de verbindingen naar Amsterdam, Aalsmeer, Alphen aan de Rijn, Uithoorn, Wilnis, Vinkeveen, en Nieuwersluis, tot de Haarlemmermeerlijnen. Ook De Hoef en de Amstelhoek waren aangesloten. Het was een omvangrijk spoorwegnet met veel stations, emplacementen en bruggen. Mijdrecht en Vinkeveen namen hier een belangrijke plaats in vanwege de Mijdrechtse industrie en de Vinkeveense tuinbouw. De spoorlijn werd op 1 december 1915 in gebruik genomen en op 3 september 1950 voor personenvervoer buiten gebruik gesteld. De verliezen op deze lijn waren voor de spoorwegen te groot.

In 1936 wilde men de spoorlijn Uithoorn-Alphen aan de Rijn al opheffen. Maar door een krachtig gevoerde actie van de 'Vereniging Vinkeveen Vooruit' en gesteund door de diverse gemeentebesturen en de Kamer van Koophandel te Haarlem, werd dit besluit door de minister van Waterstaat ongedaan gemaakt. Als argument van de actiegroep werd naar voren gebracht dat de bestaande wegen in ons gebied derde-klas wegen waren en ongeschikt voor vrachtwagenvervoer en autobusvervoer. Alleen een spoorlijn kan het personenvervoer dan vervangen. Voorts werd de minister erop attent gemaakt dat Mijdrecht, Wilnis en Vinkeveen weer totaal geïsoleerde dorpen

zouden worden, zoals zij voor 1915 waren, en dat de werkeloosheid zou toenemen.

In 1970 werd eveneens gestopt met het goederenvervoer. De spoorlijn werd aangelegd door de Hollandsche Electriche, die in 1898 in Amsterdam was opgericht. De exploitatie met stoomtractie werd uitgevoerd door de Hollandsche IJzeren Spoorweg Maatschappij. Op 17 december 1926 vond er op de onbewaakte overweg tussen Mijdrecht en Uithoorn een ernstig ongeluk plaats waarbij de 39-jarige Salomon de Groot, een koopman uit de Mennonietenbuurt het leven liet. Kennelijk had hij met zijn hondenkar de trein niet zien aankomen.

Na het opheffen van de spoorlijn hebben de rails er nog enige jaren gelegen. Er zijn nog plannen geweest om vanuit Amsterdam, via Uithoorn een sneltram aan te leggen naar Mijdrecht, waarbij het tracé eventueel benut zou kunnen worden. Maar deze plannen zijn nooit gerealiseerd. Door de opheffing waren de reizigers in het vervolg aangewezen op de busdiensten van Maarse en Kroon te Aalsmeer. Dit bracht de nodige ongemakken met zich mee omdat er geen rechtstreekse busverbindingen waren naar Amsterdam en Utrecht. Er moest worden overgestapt. Door het toenemende inwoneraantal van Mijdrecht, Wilnis en Vinkeveen, vooral doordat er zich hier mensen vestigden, die in beide steden hun werkkring hadden, werden het uiteindelijk rechtstreekse verbindingen.

Directeur Van Doesburg, van de Mijdrechtse biscuitfabriek, nodigt uit voor een ritje

Door overnames en fusies worden onze dorpen thans bediend door BBA en Connexion. Net zoals vroeger zijn de inwoners ontevreden over het busvervoer. Dit houdt mede verband met de exploitatietekorten welke het busvervoer oplevert en mopperen we nog steeds over de beperkte dienstregeling op de zondagen. En er zijn nog steeds geen rechtstreekse verbindingen naar Hilversum en Breukelen. De buurtbus en de regio-taxi zorgen er tegenwoordig voor dat mensen, die geen auto bezitten, zich toch nog kunnen verplaatsen. In 1925 is er in Mijdrecht ook nog een busdienst geëxploiteerd maar die heeft het uiteindelijk tegenover de andere exploitanten niet gered.

De auto

Tegenwoordig is de auto niet meer uit het straatbeeld weg te denken. Bijna ieder huisgezin is in het bezit van een auto. Dat was omstreeks 1912 wel anders. Er waren maar een paar burgers in Mijdrecht die een auto hadden en die kon men toen rekenen tot de "notabelen" van het dorp. Onder andere de dokter, de veearts, de notaris, de directeur van een timmerfabriek en drukkerij, de molenaar en de directeur van de koekfabriek De Lindeboom.

Deze laatste nodigde een aantal oude Mijdrechtenaren uit voor een ritje in de auto wat veel bekijks trok in het dorp. Toen de auto startte moest de veldwachter de nieuwsgierigen in bedwang houden, anders waren er beslist ongelukken gebeurd. Voor de oudjes in de auto was het een belevenis maar ze waren wel bang geweest in dit rochelende, walmende monster dat toen door de Dorpsstraat reed. De auto werd in het begin niet door iedereen vriendelijk ontvangen. Volgens sommigen zou de aardigheid hiervan gauw af zijn. De bestuurder hoefde nog geen rijbewijs te hebben. Wanneer er een auto langs kwam dook menig een gauw weg omdat men bang was door de onervaren chauffeur overreden te worden. De paarden die ook van de wegen gebruik maakten, werden onrustig als er een auto passeerde. Volgens de boeren gaven de koeien minder melk door de walm die de auto uitstootte. Het werd nog erger toen de overheid zich ermee ging bemoeien. Vanwege de veiligheid moest de auto zijn voorzien van een bel of toeter, die tot op 100 meter duidelijk hoorbaar moest zijn, zodat men de auto kon horen aankomen. Bovendien werd slechts een maximumsnelheid van 20 kilometer per uur toegestaan en de auto moest binnen 10 meter tot stilstand kunnen worden gebracht. Sommigen dachten dat de rage van het rijden met een auto wel spoedig voorbij zou gaan en dat het vreemde en lawaaimakende vehikel wel spoedig uit het straatbeeld zou verdwijnen. Dit gebeurde echter niet en er kwamen er steeds meer. Vrij spoedig werd er al een vereniging, de ANWB, opgericht die opkwam

Toen de koets nog 'in' was. De Hoofdweg in Mijdrecht gezien vanuit het dorp. Let eens op de bestrating!

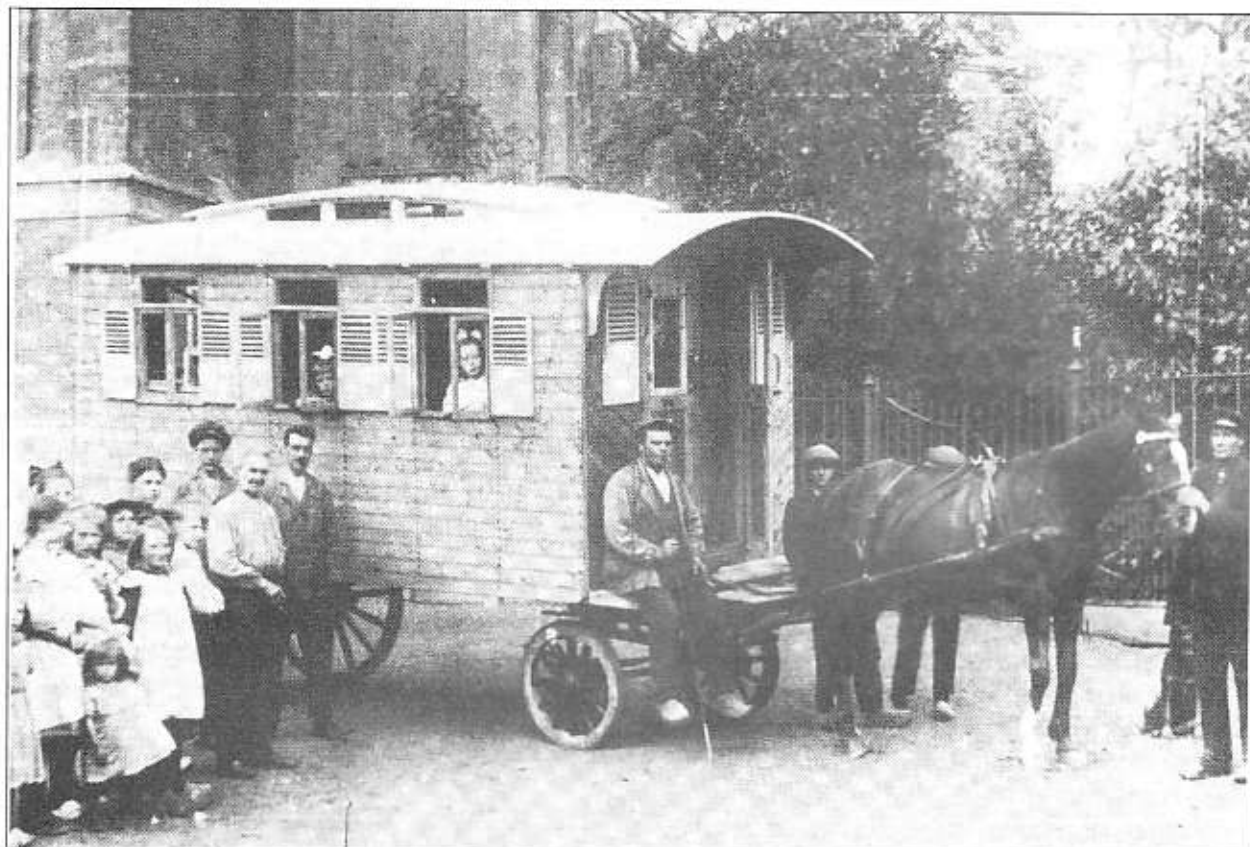
voor de belangen van de wielrijders (fietsers). Deze vereniging pleitte voor betere en minder gevaarlijke wegen en schreef hierover in 1915 ook een brief naar de gemeente Mijdrecht. In die brief werd gesteld dat vele wegen in de omgeving van Mijdrecht bestaan uit een klinkerpaardenpad met verharde karrensporen, die over het algemeen wel voldoen en in behoorlijke staat verkeren. Een uitzondering is de weg Mijdrecht-Uithoorn, waar het opgebrachte grind door het verkeer is weggeslingerd en verbrijzeld. Hierdoor is er op de weg een dikke laag stof en modder komen te liggen. Aanbevolen werd in de sleuven klinkerpuin aan te brengen. Dat zou fl. 1,50 per kubieke meter moeten gaan kosten.

Deze weg was voor het verkeer soms onbruikbaar en voor auto's gevaarlijk omdat het een oude weg was, die zich op een hooggelegen veenbodem bevond. De ANWB vond het tevens niet onwaarschijnlijk dat de spoorbaan een schadelijke invloed op de weg uitoefende. Vervolgens gaf burgemeester Fernhout in november 1916 de gemeentebouwkundige opdracht om een raming van de kosten te maken voor het verharren van het gedeelte van de Mijdrechtse Zuwe dat het dorp met de Amstelhoek en de Mennonietenbuurt verbond. Deze verharding zou f. 10.550,- gaan kosten. De verbeterde weg kwam er en de gemeente sloot zich in augustus 1917 bij de ANWB aan als blijk van waardering voor het vele dat door de ANWB in het belang van gemeenten en ten opzichte van Mijdrecht in het bijzonder was gedaan. In het nummer van 23 november 1917 meldde het tijdschrift "De Kampioen": "De eerste toegetreden gemeente tot onze bond is de gemeente Mijdrecht. De gemeenteraad heeft hier toe met algemene stemmen besloten. Het secretariaat heeft Mijdrecht de haar toekomende ereplaats in ons ledenregister gegeven".

Sinds enige jaren is de Mijdrechtse Zuwe nu de provinciale weg N 201 geworden. Onlangs heeft deze weg weer een opknapbeurt gehad en is in de 20^e eeuw uitgegroeid tot een zeer belangrijke verkeersader. Sinds de Tweede Wereldoorlog is men bezig met plannen maken voor het verbreden en verleggen van deze weg omdat die het verkeer niet meer verwerken kan. Hoe lang zal het nog duren voordat dit is gerealiseerd? Vooral sinds de oorlog zijn er in onze

dorpen, mede door de uitbreidingen vele wegen verbeterd en nieuwe wegen aangelegd. De auto is ons leven gaan beheersen en daardoor onze mobiliteit. Hoe zullen latere generaties op al deze ontwikkelingen terugkijken?

Geraadpleegde bronnen:
 Streekarchief Vecht en Venen
 Verzamelde aantekeningen van G.van Wijk
 Geraadpleegde Literatuur:
 Mijdrecht meer dan veen alleen Uitgave t.g.v. 900 jaar

De eerste Mijdrechtse omnibus kwam pas in 1925. Mijdrechtenaar F. van Geest was daarvan de ontwerper. In de Dorpsstraat had hij daarvoor een garage. Of de hier getoonde vervoersgelegenheid model voor zijn omnibus heeft gestaan vermeldt de historie niet. F. van Geest is de man met het donkere haar staande vóór de wagen.

De Vinkeveense beurtvaartschipper Van Rijnsoever nam ook wel eens passagiers mee

Rondom de Vinkeveense kansel

boekbespreking door Joop Frankenhuizen

Het is juni 2005. Enkele plaatselijk en landelijk verschijnende nieuwsbladen besteden ruim aandacht aan de gevolgen van de soms deplorabele toestand van enkele Rondeveense rijksmonumenten. De betrokken gemeenschap reageert emotioneel en geschokt. De grootste schok is de dreigende val van de toren van de NH kerk in Vinkeveen. Die overschaduwde even de verzakking van de toren van de NH kerk in Wilnis. Dat de schok in de Vinkeveense gemeenschap hard is aangekomen bewijst het boek 'Rondom de Vinkeveense kansel' dat eind 2006 verscheen en waarin gedetailleerd melding wordt gemaakt van de inspanning van de gemeenteleden om hun kerk te behouden. Een korte beschouwing is op zijn plaats.

Moeten we het vastleggen?

Het boek, ondersteund door veel foto's is samengesteld door Jan van Egmond en Piet Koster. In het eerste helft beschrijven de velen die meegeholpen hebben het kerkgebouw te herstellen hun ervaringen. "Wanneer hoorde u van de benarde situatie, wat waren uw eerste reacties en wat heeft u voor de kerk kunnen doen", is hen destijds gevraagd. In de tweede helft gaat Piet Koster Jzn. in op de geschiedenis van de kerkgebouwen in Vinkeveen.

Zou het lukken?

In eerste instantie lijkt de zaak niet zo serieus genomen te worden, want de melding op zondag 26 juni 2005 dat de scheur tussen de toren en het kerkgebouw steeds groter wordt, wordt door enkele kerkenraadsleden als overbezorgdheid afgedaan. Immers vanaf de kerkenraadsbanken is van scheurvorming niets te merken. Pas wanneer de scheur zo'n 33 centimeter meet, wordt de ernst van de situatie duidelijk en komt het tot actie.

De verhalen in het boek worden dan ook snel technischer. Een tijdelijke oplossing is in de toren een "vakwerkkligger aan te brengen en deze af te stempelen op draglineschotten". E.e.a. houdt in een constructie met stalen balken die door de toegangspoort onder de toren wordt geschoven waarna met behulp van vijzels de toren aan de verzakte kant wordt opgetild. Die draglineschotten moeten er dan voor zorgen dat de tegendruk door de vijzels veroorzaakt, wordt opgevangen. Maar dit lukt niet helemaal, de schotten worden gewoon de slappe grond ingedrukt. Meer steun is gewenst. Er zit dan maar één ding op, Een nieuwe fundering maken. Een in beton gegoten constructie van stalen balken. Het geheel wordt ondersteund door twaalf stalen palen die 22 meter diep in de grond geheid worden. De toren staat weer recht. Nu het kerkgebouw nog. De conditie van de 140 houten palen onder dat gebouw is echter zodanig dat ze allemaal vernieuwd moeten worden. Ruim 200 stalen palen worden opnieuw geheid en geven het Vinkeveense kerkgebouw weer de nodige steun. Eind 2005 is alles gereed.

De oorzaak?

Wanneer alles achter de rug is vraagt iedereen zich af wat de oorzaak van de verzakking zou zijn geweest. GeoDelft suggereert dat de toren en het kerkgebouw, horizontaal gezien, niet meer in evenwicht waren. De houten palen onder de toren staan op een zwakke tussenlaag in het zand en die palen zijn jarenlang scheef belast o.a. door het alsmaar ophogen van de stoep en het pad vóór de toren. Dat geldt ook voor de oorspronkelijk elf meter lange houten palen onder het kerkgebouw. Die maken dat het kerkgebouw als het ware naar achteren kan schuiven omdat die palen in de slappe grond zijdelings onvoldoende steun hebben. De vast in het zand staande palen buigen door en dreigen te breken. Dat gebeurt die bewuste dag in juni 2005. Een paal onder de toren knapt. Een tweede volgt, waardoor een kettingreactie onvermijdelijk lijkt. De toren raakt uit balans en dreigt om te vallen. Snel ingrijpen heeft dat voorkomen.

Redden we het zelf?

De totale kosten van het herstel worden geraamd op ruim 655 duizend euro. "Hiervan moet minstens twee ton door de Hervormde Gemeente worden opgebracht", stelt 'Ons kerkblad' op 9 augustus 2005. Dat dit voor de besloten gemeenschap geen probleem hoeft te zijn, toont de beschouwing van kerkvoogd Jan van Selm verderop in het boek. Tweeëndertig jaar is hij voor de kerk actief geweest. Nu kijkt hij terug. Van het destijds opgerichte restauratiefonds is niets terecht gekomen, want de inhoud van elk derde collectezakje is opgegaan aan de jaarlijkse kosten.

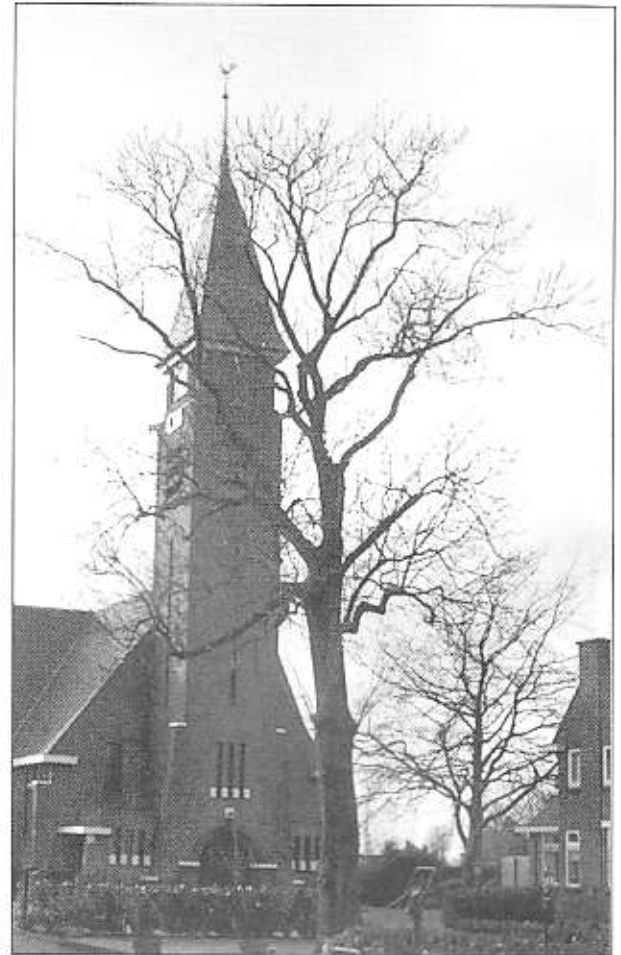
Dat de gemeente zelf de broek kan ophouden blijkt uit het nieuwe verenigingsgebouw. In 1983 gebouwd en betaald uit de opbrengst van de verkoop van stroopwafels, verkoopdagen, rommelmarkten en giften. De totale opbrengst van al die acties tussen 1975 en 2000 bedraagt ca. 1,1 miljoen gulden. De nieuwbouw destijds kostte acht ton. De bouw van kerk en pastorie kostte in 1930 bijna 70 duizend gulden. Zeventig jaar later blijkt aan diezelfde kerk en pastorie nog eens 1,2 miljoen te zijn uitgegeven. Voor het merendeel allemaal betaald door de lidmaten. Een waarlijk grootse prestatie.

Tenslotte.

Rest ons nog even te kijken naar het bestek. Het dateert van 1 maart 1930 en is ondertekend door J. Beuker president kerkvoogd en G. Hoogendoorn secretaris. Volgens het boekwerkje moeten gebouw en toren gebouwd worden op een gewapende betonfundering waaronder 140 houten palen. Iedere paal is elf meter lang en heeft een diameter van 22 cm. Aan de punt van de paal is dat 12 cm. Alles gemeten zonder schors. Van toepassing is de algemene verordening van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs uit 1918. De aanbesteding vindt plaats op 7 april 1930 onder protestante aannemers. De bouwvergunning dateert van 11 april 1930.

Anno 2005 is alles opnieuw onderheid. Nu voor een deel met stalen palen van 22 meter lang en in een echte zandlaag.

Rechts. De Nederlands hervormde kerk met toren gelegen aan de Herenweg te Vinkeveen

De drooglegging van de polder Veldzijde.

door Fred de Wit

In De Ronde Venen was de turfwinning in vroegere eeuwen een voornaam middel van bestaan en ongeveer de enige gelegenheid waar men werk kon vinden. Een groot nadeel was dat het hier seizoenarbeid betrof, waardoor de mannen in de winter werkeloos rond liepen en er geen inkomsten waren, zodat dan van de bedeling moest worden geleefd.

In het seizoen was er een tekort aan arbeiders zodat zelfs Duitse werkkrachten uit de omgeving van Osnabruck, Hannover en Minden werden aangetrokken. De lonen waren over het algemeen laag. De Duitse werkkrachten waren meestal kleine boeren, die in hun eigen land een stukje grond en een paar koeien hadden. Als zij in het voorjaar hun land hadden ingezaaid, vertrokken zij naar Holland om in de turfwinning te werken. Met het in Holland verdiende geld kon de pacht worden betaald en met het geld dat hun boerderijtje opbracht, konden zij de winter in hun vaderland doorkomen. De veenarbeiders werkten als paarden. De turf moest

namelijk voor de winter droog zijn, want anders werd die veel minder waard. Zij namen vaak hun eigen eten, zoals grote stukken spek op de rug mee en leefden tijdens hun verblijf uiterst zuinig. Dit tot grote ergernis van de plaatselijke middenstanders, die daarom extra dure prijzen voor de aankopen van de Duitsers rekenden.

De turfwinning

De turf die in onze streken gewonnen werd, ging veel naar de grote steden en de bakkerijen in de omgeving. Ook ging veel turf uit Wilnis naar Brouwershaven en vandaar uit verder naar de mestovens in Zeeland, die voor het bereiden van meekrap (plant w.v. de wortel gebruikt werd in de verfindustrie) dienden. Toen daar de meekrapcultuur verdween, stagneerde de verkoop van de turf naar Zeeland.

De laatste plas die in De Ronde Venen drooggemalen werd, was de huidige polder Veldzijde, die in 1926 droog kwam. Adrianus Vis,

die toen in deze polder als veenarbeider werkte, heeft tijdens zijn leven een en ander opgeschreven, zodat wij nu nog een inzicht kunnen krijgen, hoe het leven van het nu uitgestorven beroep van veenarbeider was.

Hij vertelt dat de polder Veldzijde een grote watervlakte was met verschillende langgerekte stukjes land waarop geveend werd. Om op die akkers te komen, moest men met een bootje over de plas varen.'s Zomers vertrokken de veenarbeiders om vier uur en waren de hele dag van huis. Als etenswaar werd een knip (houten kistje met brood) meegenomen. Het brood was belegd met kaas, spek of suiker. Men nam een ketel mee met koffie of thee en een vuurpot om de thee of koffie warm te houden. Ook had men een extra jas bij zich, die aangetrokken werd, als men bezweet was of wanneer het regende of kouder begon te worden. Het werk eindigde pas wanneer men met het bootje naar huis ging. Na een warme maaltijd kroop men gauw in bed, want de volgende morgen moest men weer om vier uur op pad. Soms werden 's morgens rietbossen meegenomen, die gebruikt werden voor het afdekken van de turf, zodat deze door de regen niet nat kon worden. Als u wilt zien hoe dit vroeger in zijn werk ging en de gereedschappen wilt bekijken, waarmee dit allemaal gebeurde, dan is een bezoek

aan het Veenmuseum beslist de moeite waard. Een natte zomer is heel slecht voor de turf. Die kan dan niet drogen en als er een strenge winter op volgde en de turf bevroor, kreeg men losse stukken turf, die in brokken uit elkaar vielen, en moeilijk te verkopen was. Deze brokken werden losbollen genoemd en aan de inwoners van De Ronde Venen tegen een zeer lage prijs verkocht.

De droogmaking van Veldzijde

Nadat in de 18^e en 19^e eeuw de eerste, tweede, en derde bedijking en de polder Groot Mijdrecht, die ook gedeeltelijk in Wilnis, Vinkeveen en Waverveen lag, was drooggemalen, begon men aan het droogmalen van de Veldzijdeplas in Wilnis te denken. Men had al eerdere pogingen aangewend om tot droogmaking te komen, maar die waren mislukt.

Omdat de overheden het aantal plassen op het einde van de achttiende eeuw steeds groter zagen worden, werd een impost (belasting) geheven op het winnen van turf. Men kon onder die belasting uitkomen wanneer men de plicht op zich nam om na het vervenen de ontstane plas droog te malen. De ingelanden van Wilnis en Oudhuizen probeerden aan deze belasting te ontkomen. Maar ze voldeden niet aan de eis, door de Staten van Utrecht gesteld, om

Foto van de Wilnise 'Veldzijde Plas' anno 1924. Bron: Archief H. van Soest

Na de droogmaking wordt een begin gemaakt met het egaliseren van het land. Daartoe werden grondwerkers uit Friesland aangetrokken. De foto toont hun onderkomen. Bron: Archief H. van Soest

een conceptplan van droogmaking, dat de goedkeuring van de Staten droeg voor 1 november 1790 op te stellen. Toch bleven in Wilnis de plannen bestaan.

In 1809 besloot men tot de bedijking van de gronden van Wilnis en Oudhuizen-Veldzijde. Dit plan is echter nooit uitgevoerd. In 1862 zag men de noodzakelijkheid in om de toekomstige droogmakerij kleiner te maken. De droogmakerij werd tot het noordelijkste deel van Wilnis beperkt. Waarom duurde het zo lang om tot een besluit te komen om de plas droog te maken? Wel, de vervening was langzamer gegaan dan men gedacht had. De vraag naar turf liep terug omdat steenkool in plaats van turf een belangrijke warmtebron was geworden. Bovendien waren de prijzen van steenkool aanmerkelijk gedaald, waardoor men liever steenkool dan turf kocht. Men kon pas met de droogmaling beginnen als de hele polder verveend was, maar dat liet steeds langer op zich wachten, door de teruggelopen afzet van turf. De door het vervenen ontstane plas bracht slechts aan een enkele visser een bron van inkomsten. De jonge boeren zaten om cultuurgrond te springen, maar tot droogmaking kon nog steeds niet worden overgegaan.

In 1862 werd een regeling getroffen die met de toekomstige droogmaking ernstig rekening hield. In deze regeling werd voorgeschreven dat de ringdijk van de toekomstige droogmakerij in 1923 gereed

moest zijn en dat daarna onmiddellijk met de droogmaking een aanvang moest worden gemaakt. In 1923 was men dus zo ver, maar nu was er weer geen geld. Er waren nog wel gelden die opgebracht waren bij het vervenen, maar die bedragen waren bij lange na niet voldoende om een polder droog te maken op een wijze die aan de eisen, welke toen werden gesteld, voldeed.

De provincie had leergeld betaald met de inpoldering van de Polder Groot Mijdrecht, waar nog steeds financieel bijgesprongen moest worden omdat men ondeskundig te werk was gegaan en het kwelwater door de dijken heen liep. Alleen de aandeelhouders waren er toen bijzonder goedkoop afgekomen, maar de boeren en de provincie hadden met het droog maken van de polder het gelag betaald. Veel boeren gingen daar failliet en hun boerderijen werden bij executie verkocht. In 1895 werd een boerderij van 35 hectare voor de prijs van 2 gulden verkocht en in hetzelfde jaar nog één van 30 hectare voor 1 gulden. Een boerderij van 80 hectare bleek zelfs onverkoopbaar. Uiteindelijk werd door de Raiffeisenbank te Utrecht een lening verstrekt van 380.000 gulden, die door de provincie werd gegarandeerd en kon men met de drooglegging beginnen.

Verzet van de ingelanden

Het uitslaan van het water op de boezem van De Ronde Venen ondervond verzet van de bestuurders van de andere polders. Vooral de ingelanden van

Vinkeveen boden verzet omdat zij bang waren dat de boezem brak water zou bevatten, wat nadelig kon zijn voor de tuinbouw en de volksgezondheid, omdat toen al veel drinkwater uit waterputten werd gehaald. Het bezwaarschrift van de ingelanden van Vinkeveen en Waverveen werd door Gedeputeerde Staten van Utrecht echter afgewezen.

In 1926 was de droogmaking zo ver dat de gronden verkocht konden worden. Toch was de waterstaatkundige toestand verre van ideaal. Evenals in de polder Groot Mijdrecht had men last van kwelwater zodat constante bemaling van de polder noodzakelijk was. De kwel bedroeg zelfs 20 kubieke meter per minuut. Ook hier was de slechte grondslag van de ringdijken om de polder de oorzaak. Men had namelijk, evenals in de polder Groot Mijdrecht, verzuimd om bij de aanleg van de dijk eerst het veen te verwijderen. Door dit veen kon het water de polder weer binnenstromen. Mede door het inklinken van de bodem is Wilnis Veldzijde een van de diepste polders van ons land geworden. Bij de droogmaking was het landschap verre van vlak omdat grote stukken land onverveend waren gebleven. Deze zijn later nog verveend.

De verkoop

De droogmakerij werd in drie combinaties verkocht. Het noordelijke gedeelte van 224 hectare kwam in het bezit van een combinatie van vijf personen, afkomstig uit deze omgeving. De rest werd aan vreemden verkocht. In 1927 kocht de gemeente Amsterdam 37 hectare met de bedoeling om werkloze arbeiders de grond verder te laten ontginnen. Dit werd een mislukking omdat deze mensen niet voor het werk geschikt waren. Meer succes had de ontginning van het noordoostelijke gedeelte waar mensen uit Wilnis en Mijdrecht ingeschakeld werden voor het egaliseren van de grond. Zo werd Wilnis Veldzijde de laatste plas in De Ronde Venen die drooggemalen werd.

Na de drooglegging werden langs de Burgemeester Padmosweg een tiental boerderijen gebouwd. Veel van de oorspronkelijke eerste boeren hebben het er niet kunnen volhouden, mede door de crisistijd in de jaren dertig van de vorige eeuw. De meeste gronden in de polder Veldzijde zijn in de eerste jaren na de drooglegging gebruikt voor de korenbouw, aardappelen- en bietenteelt. Omstreeks 1950 werd door de meeste boeren overgeschakeld op de veeteelt. Later is de grond aan de Bovendijk ook gebruikt als vuilstortplaats waarop veel kritiek kwam. Uiteindelijk moest deze gesloten worden en werd er een golfbaan aangelegd. Thans bestaan er plannen om deze golfbaan uit te breiden maar dat stuit op weerstand van de omwonenden, die vinden

dat dit de natuur en de rust geweld aan doet. In de jaren zeventig van de vorige eeuw was er nog sprake van om, evenals bij de Vinkeveense Plassen, de polder te gebruiken voor zandwinning en het water hier te laten terugkeren zodat dit ook geschikt kon worden gemaakt voor recreatie. Het ziet er niet naar uit dat deze plannen ooit gerealiseerd zullen gaan worden.

Geraadpleegde literatuur:

F.H. de Bruijne. De Ronde Venen. Utrecht 1939

Van Wildernis tot Ronde Venen.900 jaar Wilnis

E.J. Rinsma De Ronde Venen...Een omgekeerde Wereld

Geraadpleegde Bronnen:

Streekarchief Vecht en Venen.

Archief Herman van Soest

Van het bestuur

Van 14 april t/m 30 juni: Tentoonstelling over de 'Hollandgänger' in het museum De Ronde Venen aan de Herenweg 240 te Vinkeveen. Openingstijden: donderdagmiddag t/m zaterdagmiddag van 14.00 uur tot 17.00 uur

Woensdag 18 april: Ledenvergadering met aansluitend een lezing over de 'Hollandgänger' in het gebouw van Rabobank Veenstromen, Bozenhoven 93 in Mijdrecht. Aanvang: 20.00 uur

28 april t/m 13 mei: Brandweertentoonstelling. Locatie: Fort Amstelhoek

Zaterdag 2 juni: Genealogiedag in Vinkeveen.

Zaterdag 23 juni: Bezoek aan de Historische Tuin in Aalsmeer gecombineerd met een historische rondvaart over de Westeinder Plassen. Locatie: Praamplein in Aalsmeer. Aanvang: 13.30 uur

Dinsdag 20 november 2007 Ledenvergadering

Nieuwe leden.

Dhr. H.J. Vos Vinkeveen

Mevr. H.A.M. Noot-Fontijn Mijdrecht

Dhr. K. Norel Mijdrecht

Ds. T.D. Van Soest Rotterdam

Dhr. T. Kok Abcoude

Dhr. J. Van Hoogstraaten Zeist

Mevr. W.H. Linders-Van Wijk Mijdrecht

Mevr. L. Meijer-Amelsbeek Mijdrecht

Dhr. M. Kentrop De Hoef

Dhr. R. Verbrugge Vinkeveen